Näringsutskottets betänkande

1982/83:25

om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen (prop. 1982/83:68)

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1982/83:68 (industridepartementet) om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen,

dels tre motioner som har väckts med anledning av propositionen,

dels en motion från allmänna motionstiden år 1982 om bl. a. en särskild lagstiftning rörande statliga företag,

dels – helt eller delvis – nio motioner från allmänna motionstiden år 1983 med yrkanden i anslutning till propositionen eller i övrigt rörande den statliga företagssektorn, bl. a. om försäljning eller börsintroduktion av statliga företag och om samhällsägda företags utträde ur Svenska arbetsgivareföreningen (SAF).

Propositionen och motionerna redovisas i det följande.

Representanter för Sågverkens råvaruförening har inför utskottet framfört synpunkter i frågan om samordning mellan de statliga skogsföretagen och därvid överlämnat en promemoria om köpsågverkens syn på skogsindustriutvecklingen i Norrbottens län.

Propositionen

Huvudsakligt innehåll

I propositionen föreslås att staten övertar Statsföretag AB:s aktier i Luossavaara-Kiirunavaara AB, AB Statens Skogsindustrier, SSAB Svenskt Stål AB, Svenska Petroleum AB och Norrbottens Järnverk AB enligt villkor som anges i ett mellan staten och Statsföretag träffat avtal. Avtalet innebär bl. a. att staten till Statsföretag skall utge ett kontant belopp på 2 400 milj. kr., att Statsföretag till staten överlåter en fordran på Svenska Petroleum på 62 500 000 kr. samt att staten efterger sina fordringar på Statsföretag på sammanlagt 225 108 000 kr. på grund av lån som lämnats för aktieteckning m. m. i Svenska Petroleum. Det innebär vidare att staten övertar betalningsansvaret för en skuld på 450 milj. kr. som Statsföretag har till Norrbottens Järnverk.

För förlusttäckning i Regioninvest i Norr AB föreslås ett statligt tillskott till bolaget på 110 milj. kr.

För genomförande av en finansiell rekonstruktion av AB Statens Skogsindustrier föreslås att bolaget får ett kapitaltillskott på 2 000 milj. kr.

Förslag m. m.

Regeringen föreslår – efter föredragning av statsrådet Roine Carlsson – att riksdagen

1. för Förvärv av aktier från Statsföretag AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 400 000 000 kr.,

2. bemyndigar regeringen att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser i övrigt som följer av avtalet mellan staten och Statsföretag,

3. bemyndigar regeringen att förvärva samtliga aktier i Svenska Industrietablerings AB Svetab i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat,

4. till Tillskott till Statsföretag AB för förlusttäckning i Regioninvest i Norr AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 110 000 000 kr.,

5. till Tillskott till AB Statens Skogsindustrier för rekonstruktion på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 000 000 000 kr.,

6. bemyndigar regeringen att efterge fordran på 275 000 000 kr. på grund av lån till AB Statens Skogsindustrier i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat,

7. bemyndigar regeringen att överlåta aktierna i Luossavaara-Kiirunavaara AB, SSAB Svenskt Stål AB och Svenska Industrietablerings AB Svetab till av staten ägda aktiebolag i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat,

8. medger att staten utfäster sig att säkerställa Norrbottens Järnverk AB:s möjligheter att fullgöra sina förpliktelser enligt konsortialavtal mellan parterna i SSAB Svenskt Stål AB i enlighet med vad föredragande statsrådet har förordat.

Regeringen bereder vidare riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört i fråga om målsättningen för Statsföretagsgruppen och om tillämpningen av offertförfarandet.

Motionerna

De motioner som har väckts *med anledning av propositionen* är

1982/83:139 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande att målsättningen för Statsföretag AB i första hand skall vara att nå lönsamhet och effektivitet,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande att Statsföretag AB bör delas upp i flera företagsgrupper med en decentraliserad förvaltning och organisation,

3. för förvärv av aktier från Statsföretag AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 000 000 000 kr.,

4. begär att regeringen reviderar avtalet med Statsföretag AB i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen varvid LKAB och SSAB skall fungera som självständiga enheter under staten,

5. till Tillskott till Statsföretag AB för förlusttäckning i Regioninvest i Norr AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 35 000 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande utvecklingen i Regioninvest i Norr AB att utgöra villkor för täckande av eventuella framtida förluster,

7. till Tillskott till AB Statens Skogsindustrier för rekonstruktion på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 000 000 000 kr.,

8. beslutar att ej medge eftergift på fordran på 275 000 000 kr. på grund av lån till AB Statens Skogsindustrier,

1982/83:140 av Sten-Ove Sundström m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av resurser för utvecklingsändamål i Norrbotten,

1982/83:141 av Ola Ullsten m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen

1. godkänner vad som i motionen anförts om riktlinjer och målsättning för de statliga företagen och om tillämpningen av offertförfarandet,

2. till AB Statens Skogsindustrier anvisar ett reservationsanslag på 1 000 000 000 kr.,

3. för förvärv av aktier från Statsföretag AB anvisar ett reservationsanslag på 1 000 000 000 kr.,

4. till Regioninvest i Norr AB anvisar ett reservationsanslag på 35 000 000 kr.,

5. hos regeringen begär konkreta rekonstruktionsplaner för AB Statens Skogsindustrier, Regioninvest i Norr AB, Eiser m. fl. företag i enlighet med de riktlinjer som framförts i motionen,

6. godkänner vad som i propositionen anförts om förvärv av aktier i Svenska Industrietablerings AB Svetab,

1982/83:142 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. med bifall till propositionens hemställan, punkt 1, i vad avser beloppen som skall tillföras Statsföretag, avslår hemställan, punkt 1, i vad avser formen (aktieförvärvet),

2. avslår punkterna 2, 3, 7 och 8 i propositionens hemställan,

3. godkänner de i motionen framförda riktlinjerna för Statsföretags framtida verksamhet,

4. uttalar att domänverket framdeles inte skall samorganiseras med någon del av den statliga skogsindustrin.

Den motion *från allmänna motionstiden år 1982* som behandlas här är

1981/82:1064 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen hemställer om förslag till lag om förköpsrätt för löntagarkooperativ vid försäljning eller nedläggning av statligt företag,

2. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en särskild demokratisk lagstiftning för reglering av de statliga bolagens verksamhetsformer.

De motioner *från allmänna motionstiden år 1983* som behandlas här är

1982/83:151 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen begär förslag till utförsäljning på börsen av dotterbolag i Statsföretag AB i enlighet med vad som i motionen anförts,

2. hos regeringen begär förslag till likvidation av ASSI i enlighet med vad som i motionen anförts,

3. hos regeringen begär förslag till omedelbar försäljning eller avveckling av Svenska Petroleum i enlighet med vad som i motionen anförts,

4. till Tillskott till Statsföretag för förlusttäckning i Regioninvest i Norr AB på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag om 35 000 000 kr.,

5. till saneringsprogram för Regioninvest i Norr AB anvisar ett reservationsanslag om 35 000 000 kr.,

6. hos regeringen begär förslag till saneringsprogram för Regioninvest i Norr AB,

7. hos regeringen begär nytt förslag till finansiell rekonstruktion av Statsföretag AB i enlighet med vad som i motionen anförts,

8. bemyndigar riksgäldskontoret att lämna erforderliga kreditgarantier till Statsföretag i enlighet med vad som i motionen anförts,

1982/83:303 av Hans Pettersson i Helsingborg (s) och Bengt Silfverstrand (s), vari hemställs att riksdagen uttalar sig för att samhällsägda företag inte bör tillhöra Svenska arbetsgivareföreningen,

1982/83:1023 av Paul Lestander (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. uttalar att den övergripande målsättningen för Regioninvest i Norr AB bör vara att stimulera en industriell utveckling i Norrbottens län,

2. uttalar att den handlingsplan som skall utarbetas av Statsföretag AB och Regioninvest i Norr AB bör ges ett offensivt och expansivt innehåll i enlighet med vad som anförs i motionen,

1982/83:1034 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan (5) att riksdagen hemställer hos regeringen om åtgärder för att lösa ut Gränges ur SSAB med en symbolisk summa,

1982/83:1487 av Per-Richard Molén (m) och Sten Svensson (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att initiativ tas till en börsintroduktion av PKbanken i enlighet med vad som anförs i motionen,

1982/83:1588 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), såvitt gäller hemställan (8) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande statlig företagsamhet,

1982/83:1615 av Ola Ullsten m. fl. (fp), såvitt gäller hemställan (6) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående de statliga företagen,

1982/83:2007 av Staffan Burenstam Linder m. fl. (m), såvitt gäller hemställan (30) att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till åtgärder som avser försäljning av statliga företag på det sätt och i den omfattning som angetts i motionen,

1982/83:2144 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), vari – med motivering i motion 1982/83:2140 – hemställs att riksdagen begär att regeringen säljer ut vissa statliga företag helt eller delvis på börsen.

Utskottet

Inledning

Statsföretag AB har 34 helägda dotterbolag och därutöver majoritets- eller hälftenandel i tre företag och en betydande minoritetsandel i fem företag. Koncernens verksamhet spänner över en rad olika branscher, från basindustrier till olika slags serviceverksamhet. De senaste åren har kännetecknats av ett negativt rörelseresultat. Om man räknar bort den ersättning som Statsföretag vid skilda tillfällen har fått från staten för näringspolitiska åtaganden har kraftiga underskott registrerats varje år sedan 1977. Bokslutet för år 1981 utvisade att underskott av mer än en halv miljard kronor. Våren 1982 fick Statsföretag av staten ett tillskott av 300 milj. kr. Syftet var att bolagets likviditet skulle tryggas i avvaktan på ett beslut om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen. Förslag om en sådan rekonstruktion har regeringen i slutet av november 1982 framlagt i proposition 1982/83:68, som behandlas av utskottet i detta betänkande. Utom motioner – huvudsakligen partimotioner – som direkt har föranletts av denna proposition tar utskottet också upp ett antal ytterligare motioner och motionsyrkanden, huvudsakligen från allmänna motionstiden i år, vilka rör den statliga företagssektorn i

allmänhet eller särskilda statliga företag inom eller utom Statsföretagsgruppen.

Vid sin behandling av propositionen har utskottet haft tillgång till det material som har legat till grund för ärendets beredning inom regeringskansliet. Det bör nämnas att regeringen i detta sammanhang har tagit slutlig ställning till Statsföretagsutredningens betänkande (SOU 1978:85) Statligt företagande i samhällets tjänst (jfr prop. 1979/80:79) och de delvis mycket ingående remissyttrandena över detta betänkande, vilka icke har redovisats i någon proposition eller annan publikation. Som nämns i propositionen har Öhrlings Revisionsbyrå AB på industridepartementets uppdrag i samarbete med Statsföretag analyserat företagsgruppens finansiella ställning och förväntade utveckling. Den sekretessbelagda redovisningen av denna analys – med delrapporter rörande olika företag – utgör en mycket omfattande del av akten i ärendet.

I detta sammanhang vill utskottet beröra en punkt i den kritik av brister i propositionen som moderata samlingspartiet framför inledningsvis i sin partimotion 1982/83:151. Propositionen kan, säger motionärerna, jämföras med de prospekt som börsnoterade företag publicerar vid nyemissioner. Ett privat företag skulle, menar de, "aldrig kunna presentera ett så magert emissionsprospekt, inte ens om det gällde ett avsevärt mindre belopp". Partiets företrädare i utskottet har utvecklat kritiken ytterligare. Förutom till bestämmelserna om emissionsprospekt vid nyemission – vilka finns i 4 kap. 20–22 och 24 §§ aktiebolagslagen (1975:1385) – har de hänvisat bl. a. till bankinspektionens anvisningar (i skrivelse den 15 november 1982) till fondkommissionärerna angående deras medverkan som s. k. market makers vid handel med icke börsnoterade värdepapper och till de rekommendationer rörande offentligt erbjudande av aktieförvärv i och för samgående mellan bolag som Näringslivets börskommitté utfärdade år 1971.

Emissionsprospekten – vilka bankinspektionen anger som mönsterbildande för de prospekt om icke börsnoterade aktiebolag som market makers skall upprätta – skall enligt aktiebolagslagen innehålla bl. a. vissa redovisningshandlingar för de tre senaste räkenskapsåren, i vissa fall med kompletterande uppgifter, och vidare historik över bolaget och dess verksamhet, redogörelser för bolagets resp. koncernens verksamhet, råvarutillgångar, produktion och driftställen och för dess ställning i branschen samt uppgift om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare. De åberopade rekommendationerna av Näringslivets börskommitté ställer likartade krav; den period för vilken resultaträkningar, balansräkningar och finansieringsanalyser m. m. skall presenteras är emellertid de fem senaste åren.

Det står klart att den information om Statsföretag och de berörda dotterbolagen som lämnas i propositionen delvis är mera summarisk än den som krävs enligt de nyssnämnda föreskrifterna och rekommendationerna. Det måste emellertid beaktas att dessa avser helt andra situationer än den som nu är aktuell. De gäller ju inbjudningar till en vid krets av

kapitalplacerare, vilka typiskt sett inte har andra källor till information om de ifrågavarande företagen än den som dessa publicerar och den som förekommer i massmedierna. Propositionen är däremot ett förslag till den instans som ytterst svarar för beslut av ensamägaren (resp. majoritetsägaren) till där berörda företag om medelstillskott och motsvarande åtgärder till skydd för aktiekapitalet.

Utöver propositionen har regeringen också, såsom har redovisats i det föregående, tillhandahållit utskottet ett omfattande underlagsmaterial. Utskottet konstaterar att den nu behandlade propositionen i allt väsentligt har utformats enligt den praxis som i vart fall sedan 1970-talets början har tillämpats när det gällt propositioner om statliga företag. Denna praxis har varit gemensam för olika regeringar, också dem där moderata samlingspartiet har varit representerat, bl. a. genom undertecknare av den nu aktuella motionen. Under en tidigare period brukade föredragande statsrådet särskilt anmäla att han ämnade tillställa vederbörande riksdagsutskott ytterligare handlingar; även utan en sådan anmälan sker detta regelmässigt. Det är också uppenbart att det kompletterande materialet ofta, inte minst när det gäller företag i kris, till väsentlig del måste sekretessbeläggas till skydd för de berörda företagens ekonomiska intressen. Vid utskottsbehandlingen har talesmännen för motion 1982/83:151 (m) inte framställt några som helst krav på att regeringens förslag skulle belysas mer ingående med hjälp av det tillgängliga underlagsmaterialet eller på annat sätt.

Den kritik av formell natur som motionärerna riktar mot propositionen finner utskottet alltså inte välgrundad. Detta innebär inte att utskottet anser den informationsnivå som propositionen företräder vara föredömlig i alla avseenden. Det är givetvis angeläget att såvitt möjligt samtliga riksdagsledamöter, inte bara de som deltar i utskottsbehandlingen, får ett fylligt underlag för sina ställningstaganden beträffande de statliga företagen. En proposition av det slag som det här gäller har också stort intresse för många utanför riksdagen, inte minst för dem som är verksamma vid de berörda företagen. Utskottet utgår från att regeringen i varje särskilt fall noga överväger vilka uppgifter den kan och bör lämna i samband med förslag till riksdagen rörande den statliga företagssektorn.

Principsynpunkter på den statliga företagssektorns omfattning m. m.

Före sin granskning av regeringens förslag tar utskottet här upp de allmänna synpunkter på den statliga företagssektorns omfattning och villkor som förs fram i två partimotioner (m, fp) om näringspolitiken. Motionärerna ser kritiskt på statens roll som företagare. Genom att staten dels bestämmer ramarna för näringslivets verksamhet, dels samtidigt driver egna företag kommer den i konflikt med sig själv, sägs det i motion 1982/83:1588 (m). Det hävdas också att den statliga företagssektorn präglas av en bristande effektivitet som leder till felaktig resursanvändning. Staten bör inte driva

företag annat än i undantagsfall, menar motionärerna. Den bör begränsa sina engagemang i olönsamma företag, och dess intressen i lönsamma företag bör avvecklas. På liknande sätt talas i motion 1982/83:1615 (fp) om att staten sammanblandar två roller med resultatet att den egentliga ägarfunktionen försummas. Receptet häremot skulle enligt motionärerna vara ett tillskott av enskilda eller kooperativa delägare i de statliga företagen. I första hand skulle kompletterande minoritetsintressen eftersträvas. Ett av önskemålen i motionen är att riksdagen skall slå fast att även statliga företag kan gå i konkurs.

Till olika konkreta förslag om försäljning av statliga företag återkommer utskottet i ett senare avsnitt. Kommentarerna nu gäller de principiella synpunkter som har refererats.

Utskottet delar inte uppfattningen att statens dubbla funktion som normgivare för näringslivet och som ägare av företag skulle medföra en besvärande rollkonflikt. Vad som erfordras är endast att de båda funktionerna hålls åtskilda och att staten som företagsägare underkastar sig de bestämmelser som gäller generellt för näringslivet. Påståendet att den statliga företagssektorn präglas av bristande effektivitet är obestyrkt. En annan sak är att denna sektor innefattar åtskilliga företag som mer eller mindre utpräglat befinner sig i ett krisläge. Detta förhållande beror till stor del på att staten har måst vidta räddningsaktioner när privata intressen har misslyckats med sin verksamhet. De partier som nu går till angrepp mot den statliga företagssektorn har själva i regeringsställning bidragit till en kraftig tillväxt av denna sektor. Det finns åtskilliga företag som staten och privata företag med framgång driver gemensamt. I andra fall kan ett sådant delat ägarskap medföra problem. Att det skulle innebära särskilda fördelar om staten mera allmänt släppte in privata intressen i de statliga företagen finner utskottet inte vara klarlagt.

Frågan huruvida ett statligt företag som har kommit på obestånd bör försättas i konkurs behandlades av utskottet för två år sedan (NU 1980/81:64 s. 17). Utskottet konstaterade att det ur strikt juridisk synvinkel är fullt klart att ett sådant bolag kan försättas i konkurs – staten kan som aktieägare hindra konkurs endast genom åtgärder som undanröjer konkursgrunden obestånd. Olika omständigheter som kunde inverka på beslut om sådana åtgärder diskuterades. Utskottet fann det inte möjligt att ange generella kriterier för när ett av staten hel- eller delägt företag borde kunna försättas i konkurs. Avgörandet måste, sade utskottet, i varje enskilt fall grundas på lämplighetsskäl och innebära en sammanvägning av skilda omständigheter av juridisk, ekonomisk och politisk natur. Det anförda lämnades utan erinran av riksdagen.

Utskottet kan inte finna att riksdagen nu har anledning att göra något ytterligare uttalande i frågan om statliga företags försättande i konkurs.

Sammanfattningsvis tar utskottet avstånd från de i detta avsnitt berörda

förslagen i motionerna 1982/83:1588 (m) och 1982/83:1615 (fp) till allmänna uttalanden om staten som företagsägare och om den statliga företagssektorns omfattning. Liksom hittills bör riksdagen behandla frågor om förvärv av företag till staten och om avyttring av statliga företag med utgångspunkt i de konkreta förslag till sådana åtgärder som den får att ta ställning till. t. ex. i det nu aktuella ärendet.

Rekonstruktion av Statsföretagsgruppen, m. m.

Bakgrund

Inledningsvis har utskottet berört den negativa ekonomiska utvecklingen inom Statsföretagskoncernen under de senaste åren. De prognoser som har gjorts pekar på fortsatta stora underskott, för moderbolagets del uppgående till sammanlagt ca 3 400 milj. kr. under åren 1982–1984. Krav på betydande koncernbidrag eller aktieägartillskott till flera dotterbolag och ett mycket stort negativt finansnetto anges som huvudorsaker till de förluster som har uppstått hos moderbolaget. Jämte detta svarar AB Statens Skogsindustrier (ASSI), Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) och Beroxo AB för de största underskotten. Även fortsättningsvis kommer åtskilliga dotterbolag att ställa anspråk på finansiellt bistånd från moderbolaget. Den ökade upplåning som har beräknats bli erforderlig skulle minska Statsföretagsgruppens soliditet från 26 % år 1981 till 11 % år 1984. Enligt prognosen för det sistnämnda året skulle moderbolaget då ha förbrukat mer än två tredjedelar av sitt aktiekapital och således bli likvidationspliktigt. Den tänkta upplåningen kan emellertid inte genomföras utan kapitaltillskott. Till följd av villkoren för moderbolagets lån finns det i annat fall risk för att bolaget av sina långivare förklaras i default, vilket innebär att dess långfristiga lån kan sägas upp till omedelbar betalning. Akut likviditetsbrist beräknas uppkomma under första halvåret 1983.

Regeringens förslag

Regeringens slutsats av den redovisning som här har kort sammanfattats är att Statsföretagsgruppen måste rekonstrueras finansiellt. Enbart för moderbolaget skulle därvid behövas ett tillskott på ca 1 000 milj. kr. Ytterligare 1 000–1 500 milj. kr. beräknas bli erforderliga för att finansiera förväntade förluster och rekonstruktioner av andra dotterbolag än ASSI, LKAB, SSAB Svenskt Stål AB och Svenska Petroleum AB, detta sedan bidrag från vinstgivande dotterbolag har tillvaratagits. Vidare bedöms ASSI behöva ett kapitaltillskott av 2 000 milj. kr. för en finansiell rekonstruktion.

Utöver finansiella insatser förordar regeringen en organisatorisk uppdelning av Statsföretagsgruppen. Flera dotterbolag uppvisar resultatvariationer så stora att vart och ett av bolagen skulle kunna sätta Statsföretags existens på

spel. Gruppen anses vidare ha blivit för stor och svåröverskådlig för att kunna administreras och styras på ett effektivt sätt.

Föredragande statsrådet anger några principer som han betraktar som vägledande för organisationen av den statliga företagssektorn. I korthet är de följande. De statliga bolagen skall grupperas i koncerner, så att mängden av ägarfrågor som direkt belastar regeringskansliet, dvs. främst industridepartementet, blir begränsad. Staten skall – via bolagsstämmorna, genom villkor för kapitaltillskott etc., genom offertavtal och även genom informella kontakter – ha ett effektivt inflytande över principfrågor rörande den statliga företagssektorn som helhet. Moderbolagen i de statliga koncernerna måste ha hög kompetens, t. ex. på grundval av en branschmässig specialisering. Dotterbolagens kompetens får emellertid inte utarmas. En viktig uppgift för moderbolagen är att utöva ansvaret för finansiell planering och kontroll över dotterbolagen. Moderbolagen skall också ansvara för kontakter med ägaren.

Dessa principer åberopas nu som grundval för ett avtal som staten har träffat med Statsföretag om förvärv av Statsföretags aktier i LKAB, SSAB, Norrbottens Järnverk AB (NJA), ASSI och Svenska Petroleum.

I LKAB äger Statsföretag nu samtliga aktier, medan det i SSAB har en ägarandel av 50 %. Av resterande aktier i SSAB äger staten direkt 25 %, som har övertagits från den ena av de ursprungligen två privata delägarna. Den andra av dessa, Gränges AB, har kvar sin andel av 25 %. LKAB och SSAB är finansiellt mycket tunga och har mycket stor industri-, regional- och sysselsättningspolitisk betydelse, anförs det i propositionen. NJA är numera ett icke rörelsedrivande företag, vars kapitaltillgångar – 550 milj. kr. i likvida medel – är utlånade till Statsföretag. Motivet för statens förvärv av NJA är att detta företag avses – under ändrat namn – bli använt som moderbolag för LKAB och SSAB, vilka, enligt principen om koncernbildningar inom den statliga företagssektorn, skulle utgöra en separat företagsgrupp.

För den föreslagna utbrytningen av ASSI ur Statsföretag åberopas delvis samma skäl som i fråga om LKAB och SSAB. Därtill kommer planer på en samordning av statens intressen med anknytning till skogsindustri. Dessa planer återkommer utskottet till i ett senare avsnitt (s. 25).

Svenska Petroleum, som bildades år 1975 som kommersiellt instrument för statens oljepolitik, ägs av staten (genom statens vattenfallsverk) och Statsföretag med hälften var. Statsföretag har, särskilt under åren 1979–1981, givit Svenska Petroleum stora kapitaltillskott, för vilka Statsföretag har fått medel av staten dels genom lån som är ränte- och amorteringsfria tills vidare, dels genom ägartillskott. Statsföretag har förklarat att bolaget inte har möjlighet till några ytterligare finansiella åtaganden gentemot Svenska Petroleum. De aktier i detta företag som staten föreslås överta avses skola redovisas direkt under industridepartementet utan någon ändring nu av vattenfallsverkets roll som förvaltare av övriga aktier.

Den sammanlagda köpeskillingen för aktierna i de fem nämnda bolagen utgör 3 012 608 000 kr., vilket är summan av de belopp till vilka deras värden har upptagits i Statsföretags balansräkning. Av köpeskillingen föreslås 2 400 milj. kr. erläggas kontant och resterande del i form av avräkning av fordringar och skulder enligt vad som i detalj framgår av propositionen, där avtalet mellan Statsföretag och staten finns återgivet som bilaga 1. Förutom ett anslag av 2 400 milj. kr. för förvärv av aktier från Statsföretag begär regeringen således av riksdagen att få ett bemyndigande att ikläda sig övriga ekonomiska förpliktelser som följer av avtalet. Med hänsyn till att LKAB och SSAB avses bli sammanförda under ett gemensamt moderbolag vill regeringen också få bemyndigande att överlåta aktierna i de två bolagen till ett av staten ägt aktiebolag.

De föreslagna aktietransaktionerna medför, uttalas det i propositionen, att Statsföretagsgruppen får en lämpligare storlek och sammansättning. Denna kvarvarande grupp måste, understryks det samtidigt, genomgå en radikal rekonstruktion syftande till att dotterbolagen inom gruppen skall bli vinstgivande. Särskilt betonas behovet av åtgärder för att lösa problemen i Beroxo AB, AB Eiser och Regioninvest i Norr AB. Till frågor om det sistnämnda bolaget återkommer utskottet i ett senare avsnitt (s. 22).

För att Statsföretagsgruppen efter rekonstruktionen skall kunna utvecklas på ett positivt sätt krävs, sägs det vidare i propositionen, en koncentration till de områden där kompetens kan byggas upp. Statsföretag måste då, heter det, kunna förvärva företag inom områden för sin affärsidé och avyttra företag som ligger utanför. Det tillskott som Statsföretag får genom de föreslagna aktietransaktionerna har bedömts vara tillräckligt för att bolaget, under förutsättning också av egna åtgärder, skall komma till rätta med lönsamhetsproblemen inom gruppen. Dessa problem belyses närmare på grundval av den långsiktsplan som Statsföretag har gjort upp. De medför att moderbolaget väntas redovisa förlust även för år 1983. Fr. o. m. år 1984 skulle Statsföretag emellertid bli vinstgivande.

Ett särskilt avsnitt i propositionen ägnas åt Beroxo. Detta bolag har enligt en ekonomisk kalkyl som har genomförts ingen möjlighet att redovisa lönsamhet inom överskådlig tid. Kostnaderna för en omedelbar avveckling av bolaget har beräknats till ca 800 milj. kr. Föredragande statsrådet uttalar att det nu ankommer på Statsföretags ledning att vidta nödvändiga åtgärder för att slutligt lösa svårigheterna inom Beroxo. Kostnaderna skall då täckas av den ersättning som Statsföretag får genom aktieöverlåtelsen till staten.

Oppositionspartiernas motförslag

Alla de fyra oppositionspartierna anmäler i sina partimotioner avvikande meningar beträffande det rekonstruktionsprogram som regeringen föreslår. Moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet anser att Statsföretags problem bör lösas med väsentligt lägre utgifter för staten än enligt

regeringens förslag; de ser försäljning av lönsamma dotterbolag som en metod att tillföra Statsföretag nytt kapital. Vänsterpartiet kommunisterna godtar den ekonomiska ramen men inte den form för kapitaltillskott till Statsföretag som regeringen föreslår. Alla de fyra partierna har också invändningar mot de organisatoriska lösningar som propositionen anger. Den närmare innebörden av oppositionspartiernas motförslag är följande.

En grundtanke i motion 1982/83:151 (m) är att de företag inom Statsföretagsgruppen som under normala affärsbetingelser borde vara lönsamma bör avskiljas från Statsföretag och säljas på fondbörsen. Aktierna i dessa bolag bör, menar motionärerna, genom en apportemission tillföras Investment AB Procordia – moderbolaget i den koncern där Svenska Tobaks AB ingår – och Procordia därefter introduceras på börsen och på den vägen avyttras. Den nya koncernens värde vid nuvarande kursnivå beräknas av motionärerna till närmare 2 miljarder kronor. De problemföretag som regeringen vill att staten skall förvärva från Statsföretag skulle enligt motionen kvarstanna hos detta bolag, vars ledningskapacitet därigenom skulle bli utnyttjad. Om ytterligare företagsgrupper placeras direkt under industridepartementet minskar möjligheterna till kontroll av dem, anser motionärerna. Ett särskilt yrkande som de framför går ut på att riksdagen med det snaraste skall få förslag om avveckling av Svenska Petroleum genom avyttring eller likvidation.

Även i motion 1982/83:139 (c) anvisas börsintroduktion och försäljning av vinstgivande företag inom Statsföretagsgruppen som en möjlighet att generera kapital. Centerpartiet är dock berett att låta staten tillföra Statsföretag 1 miljard kronor i samband med att de statliga företagen grupperas om. Detta belopp skulle alltså få användas för förvärv av aktier från Statsföretag till staten. I organisatoriskt avseende önskar centerpartiet en ytterligare decentralisering genom uppdelning av Statsföretag i nya företagsgrupper. Härvid skulle bl. a. en grupp för mekanisk industri och en serviceföretagsgrupp tillkomma.

Folkpartiets förslag i motion 1982/83:141 liknar i det väsentliga centerpartiets. Också i denna motion föreslås ett anslag av 1 miljard kronor för förvärv av aktier från Statsföretag. Likaså föreslås även här att en del av dotterbolagen helt eller delvis skall säljas till den privata sektorn. ABAB. Allmänna Bevaknings AB är ett av de företag som nämns; andra är KabiVitrum AB, Kalmar Kockum AB och SARA AB. Vidare förordas att Procordia görs till en fristående koncern. Beroxo föreslås bli nedlagt. Motionärerna förklarar sig beredda att tillstyrka anslag för nedläggningskostnaderna, sedan en kalkyl över dessa har framlagts. De vill att riksdagen hos regeringen skall begära konkreta handlingsplaner för olika företag inom Statsföretagsgruppen som underlag för prövning av frågan om kapitaltillskott.

I motion 1982/83:142 (vpk) begärs att det ekonomiska tillskott som staten skulle ge Statsföretag genom aktieköp i stället skall tillföras bolaget utan

förändring av organisationen. De verkliga problemen löses inte genom organisatoriska åtgärder utan ligger på ett annat plan, sägs det i motionen. Den sålunda intakta Statsföretagsgruppen skall ha tre huvuduppgifter: att "förändra de klassiska råvaru- och processindustrierna, så att de ansluts till förädlingsindustrins behov och utveckling", att vidareutveckla färdigvaruindustrierna och tjänsteverksamheten samt att "fylla det tomrum som skapats genom det privata kapitalets bristande intresse för Sveriges vidare industrialisering". För fullföljandet av dessa uppgifter rekommenderas nya programmatiska riktlinjer, som i kort sammanfattning är följande. Lönsamhetsprincipen bör bibehållas men ges en mindre formell och mer långsiktig innebörd. Ett organisatoriskt samband mellan verksamheterna i gruppen skall bestå, varvid samordningsvinster skall tas till vara genom integration av bl. a. redovisnings- och servicefunktionerna. En nyskapad, helt framtidsinriktad grupp av statliga företag skall bli "en spjutspets i en ny, nationell industrialisering". De statliga företagen skall bryta med auktoritära ledningsprinciper och bli ett mönster för ekonomisk demokrati.

Försäljning av statliga företag?

Som nyss har redovisats är försäljning, helt eller delvis, av vinstgivande dotterbolag en huvudpunkt i moderata samlingspartiets, centerpartiets och folkpartiets sinsemellan något skiljaktiga program för rekonstruktion av Statsföretagsgruppen. De tre partierna återkommer till detta uppslag även i flera andra motioner än de som har föranletts av proposition 1982/83:68. Också företag utanför Statsföretagsgruppen nämns därvid som tänkbara försäljningsobjekt. Motionerna 1982/83:1588 (m) och 1982/83:1615 (fp) har redan berörts i avsnittet om principsynpunkter på den statliga företagssektorns omfattning. I den förstnämnda rekommenderas bl. a. att AB Pripps Bryggerier successivt skall föras över i privat ägo. I motion 1982/83:2007 (m) om besparingar inom industridepartementets verksamhetsområde aktualiseras ånyo frågan om en utförsäljning av statliga företag, varvid syftet anges vara att öka statens inkomster och därigenom ytterligare bidra till en förbättring av det statsfinansiella läget. Ambitionsnivån bör, säger motionärerna, vara en försäljning i sådan omfattning att budgetläget för budgetåret 1983/84 förbättras med minst 500 milj. kr. utöver vad som följer av deras förslag rörande rekonstruktion av Statsföretagsgruppen. Motionärerna vill att regeringen skall lägga fram ett förslag till åtgärder med denna inriktning. I motion 1982/83:2144 (c) räknas för samma budgetår med att likvider för aktieförsäljning skall ge statskassan ett tillskott av ca 1 miljard kronor. I sin motivering anför motionärerna att nyemissionsutbudet på börsen relativt sett är för litet på grund av brist på investeringsobjekt. Genom utförsäljning av statliga företag skulle man således öka spridningen av aktieägandet.

Utskottet tar i detta sammanhang också upp motion 1982/83:1487 (m), enligt vilken regeringen bör ta initiativ till en börsintroduktion av Post- och

Kreditbanken, PKbanken. Motionärerna framhåller att staten genom banklagstiftningen har ett starkt inflytande över banksystemet i dess helhet och äger rätt att utse ledamöter i affärsbankernas styrelser. De drar slutsatsen att staten inte behöver äga en affärsbank för att få insyn i bankväsendet. På grundval av senaste betalkurs för en aktie i PKbanken uppskattar de bankens börsvärde till inemot 3,6 miljarder kronor. En börsintroduktion av PKbanken skulle, säger de, innebära att statens lånebehov kan nedbringas med motsvarande belopp.

Det kan här nämnas att finansminister Kjell-Olof Feldt den 10 februari 1983 till svar på en fråga i riksdagen (1982/83:241) meddelade att regeringen inte hade diskuterat någon börsintroduktion av PKbanken och att den inte heller hade några planer på att sälja ut eller börsintroducera något annat statligt bolag. Detta svar innebar dock, framhöll statsrådet, inte utvecklandet av någon doktrin om att börsintroduktion av PKbanken eller av andra statliga företag inte kan ske.

Som tidigare har berörts (s. 11) räknar regeringen för Statsföretagsgruppens del med en fortsatt strukturomvandling som skall kunna innebära bl. a. att företag inom gruppen överlåts på annan ägare. Det finns tidigare, både inom och utom denna grupp, exempel på att statliga företag helt eller delvis har sålts till andra intressenter. Avyttringar av detta slag, avsedda att leda till nya kombinationer som kan vara positiva för den rörelse som överlåts, är emellertid någonting helt annat än en sådan utförsäljning av statliga företag som förespråkas i de nämnda motionerna. Denna skulle nämligen ha till syfte att ge statskassan ett avsevärt tillskott av likvida medel. Staten skulle följaktligen enligt motionärernas förslag kraftigt reducera den nuvarande statliga företagssektorn, vilken är ett resultat av mångåriga insatser som i åtskilliga fall representerar betydelsefulla tekniska och kommersiella initiativ. Bland företag som skulle säljas är också sådana, exempelvis ABAB, Svenska Tobaks AB och AB Pripps Bryggerier, där det statliga ägandet har speciella motiv. Eftersom en försäljning i det angivna syftet främst skulle komma att avse framgångsrika företag skulle de kvarvarande statliga företagen genomsnittligt förete låg lönsamhet. I förlängningen ligger att den kvarvarande statliga företagssektorn kan komma att bestå enbart av mer eller mindre krisdrabbade företag, som har små möjligheter att ömsesidigt bistå varandra och som utgör en mindre attraktiv miljö för de anställda och särskilt för kvalificerade företagsledare. En politik som får sådana konsekvenser kan utskottet inte tillstyrka. Utskottet betraktar en livskraftig sektor av statliga företag som ett viktigt inslag i det svenska näringslivet och avstyrker de motionsyrkanden som går ut på en programmatisk minskning av denna företagssektor. Vad gäller ett system med privat delägarskap i statliga företag, åstadkommet genom börsintroduktion av dessa, får frågan om en sådan ordning prövas från fall till fall. Utskottet ser, som redan framhållits, inga fördelar i en mera generell tillämpning av ett sådant system. Med vad här sagts avstyrker utskottet samtliga de motionsyrkanden som avser försäljning och börsintroduktion av statliga företag.

Vad PKbanken beträffar finner utskottet mot här angiven bakgrund inte anledning att försöka bedöma hur bankens aktier skulle komma att värderas vid en börsintroduktion. Det bör dock anmärkas att, eftersom nu endast 0,04 % av aktiekapitalet är i annans ägo än statens, det rent principiellt synes äventyrligt att beräkna börsvärdet enbart på grundval av den senaste betalkurs som har registrerats för en aktie i banken.

Uppdelning av Statsföretagsgruppen

Utskottet har i det föregående (s. 9 f.) redogjort för regeringens förslag att Statsföretagsgruppen skall delas upp på så sätt att fem av företagen inom gruppen bryts ut och förvärvas av staten. Härigenom skulle enligt propositionen två huvudsyften nås. Statsföretag får genom försäljningen ett betydande medelstillskott som dels möjliggör att redan uppkomna förluster kan täckas, dels medför en förbättring av bolagets soliditet. Vidare får dess ledning andra förutsättningar än i dag att kontrollera och styra utvecklingen inom gruppen.

Vad gäller storleken av det kapital som genom aktieförsäljningen skall tillföras Statsföretag vill utskottet erinra om att avtalet mellan bolaget och staten bygger på förutsättningen att Statsföretag skall få en likvid som motsvarar det bokförda värdet av de överlåtna aktierna. En försäljning av aktierna till underpris är inte möjlig, eftersom den skulle medföra en belastning på resultaträkningen som Statsföretag saknar finansiellt utrymme för. Om riksdagen i anslutning till motionerna 1982/83:151 (m), 1982/83:139 (c) och 1982/83:141 (fp) vill välja en lösning som innefattar aktieförsäljning till den privata sektorn, måste bl. a. beaktas att det enligt propositionen åsyftade kapitaltillskottet till betydande del behövs för att täcka förluster under år 1982. Eftersom en sådan försäljning som åsyftas i motionerna inte kan genomföras omedelbart utan först på något längre sikt och successivt, torde i så fall provisoriska insatser från statens sida erfordras innan Statsföretag i vår framlägger sitt bokslut för år 1982.

Beträffande förslaget i motion 1982/83:151 (m) om bemyndigande för riksgäldskontoret att lämna Statsföretag kreditgarantier vill utskottet framhålla dels att ett sådant bemyndigande rimligen måste avse ett maximerat belopp, dels att det inte går att med lån kompensera en sådan brist på eget kapital som kan leda till tvångslikvidation.

Det belopp av 1 miljard kronor som enligt motionerna 1982/83:139 (c) och 1982/83:141 (fp) omedelbart skulle ställas till Statsföretags förfogande torde inte räcka till för att i bokslutet för år 1982 täcka redan uppkomna förluster.

I det föregående har utskottet avvisat tanken att den nödvändiga finansiella rekonstruktionen av Statsföretagsgruppen helt eller till väsentlig del skulle åstadkommas på basis av en försäljning av företag i gruppen till privata intressen. Utskottet tillstyrker regeringens förslag att staten från

Statsföretag – i enlighet med avtalet mellan parterna – förvärvar dels ASSI och LKAB, dels bolagets andelar i SSAB och Svenska Petroleum, i vartdera fallet motsvarande 50 % av samtliga aktier. Oavsett hur det blir med NJA:s tilltänkta funktion som moderbolag i en ny företagsgrupp, en fråga som utskottet tar upp i ett senare avsnitt, finner utskottet det också motiverat att NJA på föreslaget sätt övertas av staten. Utskottet tillstyrker även att regeringen får det begärda bemyndigandet att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser i övrigt som följer av avtalet. Ett beslut av riksdagen enligt utskottets förslag skapar förutsättningar för att regeringen kan slutligt godkänna avtalet. Av det sagda följer att utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden som går ut på avvikelser från vad som har överenskommits mellan staten och Statsföretag. Utskottet avstyrker också det i motion 1982/83:139 (c) framförda förslaget att den reducerade Statsföretagskoncernen skall delas upp i flera företagsgrupper med decentraliserad förvaltning och organisation. En sådan uppdelning skulle enligt utskottets mening resultera i att stora fördelar som Statsföretags samlade ansvar för företagsgruppen medför skulle gå förlorade. Utskottet vill samtidigt erinra om att Statsföretags nuvarande organisation innebär en uppdelning i produktområden vilken bör te sig positiv från motionärernas utgångspunkt.

Utskottet vill framhålla att den avsedda omstruktureringen torde skapa förutsättningar för mera flexibla insatser från statens sida bl. a. med avseende på LKAB och SSAB, något som kan ha betydelse bl. a. för forskning och utveckling på dessa företags verksamhetsområden. En annan positiv följd bör bli att Statsföretag kan ägna ökad uppmärksamhet åt andra verksamheter som på sikt kan bidra till ny och mera differentierad sysselsättning i övre Norrland och Mellansverige, de regioner som nu drabbas av inskränkningar i LKAB:s och SSAB:s rörelse.

Svenska Petroleum AB

Utskottet tar så upp det förslag om avveckling av Svenska Petroleum som framförs i motion 1982/83:151 (m). Frågan om detta bolags framtid behandlades ingående hösten 1981, när riksdagen prövade ett förslag från regeringen om ett kapitaltillskott på sammanlagt 670 milj. kr., avsett för täckande av bolagets samlade förluster vid 1981 års utgång (prop. 1981/82:61, NU 1981/82:19, rskr 1981/82:128). Moderata samlingspartiet hävdade då att marknaden inte hade behov av ett företag med Svenska Petroleums inriktning och föreslog på denna grund att riksdagen skulle begära att få ta ställning till en plan för avveckling av bolaget. Utskottet, vars uppfattning riksdagen anslöt sig till, ansåg däremot att Svenska Petroleum även i fortsättningen hade en uppgift att fylla inom ramen för ett oljeförsörjningssystem som så litet som möjligt fick utsättas för marknadsstörningar. En långsiktig lösning av Svenska Petroleums problem torde, sade utskottet, förutsätta att ett närmare samarbete mellan detta och andra bolag skulle komma till stånd.

I årets budgetproposition (prop. 1982/83:100 bil. 14 s. 111) anmäls att Svenska Petroleum har vidtagit olika åtgärder för att förbättra sitt resultat och att utfallet av 1982 års verksamhet beräknas bli positivt. Det förutskickas också att frågor om bolagets aktiviteter kommer att tas upp i en proposition som enligt planerna skall föreläggas riksdagen under hösten 1983.

Med hänvisning till vad här sagts avstyrker utskottet motion 1982/83:151 (m) i angiven del.

Svetab

En viss särställning inom Statsföretagsgruppen intar Svenska Industrietableringsa AB (Svetab), som är ett investmentbolag med inriktning på små och medelstora företag. Den väg som Svetab använder för att tillföra utvecklingsbara företag riskkapital och kunnande är ett tidsbegränsat delägarskap i minoritetsställning, förenat med en aktiv styrelseinsats i intressebolagen. I propositionen meddelas att diskussioner pågår mellan Svetab och "finansiärer av typen förvaltare av kollektivt kapital" om en riktad nyemission i Svetab. En konsekvens av ett breddat ägarskap skulle kunna bli att det inte längre är ändamålsenligt att aktierna i Svetab innehas av Statsföretag. Aktierna borde då kunna överföras direkt till staten eller till något annat av staten ägt bolag. Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar den att – utan vederlag – förvärva aktierna i Svetab. Bemyndigandet skulle också innefatta rätt för regeringen att sedan överlåta aktierna till något aktiebolag som helt eller delvis ägs av staten.

Förslaget tillstyrks uttryckligen i motion 1982/83:141 (fp). Däremot avstyrks det i motion 1982/83:142 (vpk). Någon mera specifik motivering för avslagsyrkandet lämnas inte. Motionärerna anför emellertid att de inte är överens med regeringen om de organisatoriska förändringar som föreslås; dessa kan, menar de, inte bidra till att lösa de berörda företagsenheternas problem.

Utskottet har ingenting att erinra mot regeringens förslag på denna punkt och tillstyrker alltså att regeringen får de begärda bemyndigandena att förvärva och överlåta aktierna i Svetab.

LKAB, SSAB och NJA

Avtalet mellan statsföretag och staten anger villkoren för statens övertagande av aktier i bl. a. LKAB, SSAB och NJA men innehåller naturligt nog ingenting om planerna på att LKAB och SSAB skall sammanföras till en gruv- och stålkoncern med NJA som moderbolag. Utöver det tidigare refererade principuttalandet om bildande av koncerner inom den statliga företagssektorn finns i propositionen ingen särskild motivering för denna åtgärd. Föredragande statsrådet uttalar emellertid att han förutsätter att det nya moderbolagets administration kan bli mycket

begränsad och att styrelserna för de tre bolag som skall ingå i gruppen bör kunna bestå av i huvudsak samma personer. Han understryker i sammanhanget också att LKAB och SSAB måste drivas rationellt och efter affärsmässiga principer.

Frågan om den tilltänkta koncernbildningen saknar aktualitet vid de organisatoriska lösningar som förordas i motionerna 1982/83:151 (m) och 1982/83:142 (vpk) – i båda fallen stannar LKAB och SSAB kvar inom Statsföretagsgruppen. I den senare motionen förekommer yrkanden om avslag på vissa av de moment i propositionens hemställan som föranleds av regeringens organisationsförslag. Centerpartiet begär i motion 1982/83:139 att LKAB och SSAB skall få fungera som självständiga enheter under staten. Även folkpartiet vänder sig mot förslaget om ett gemensamt moderbolag för LKAB och SSAB. Några samordningsvinster synes inte föreligga, sägs det i motion 1982/83:141 (fp).

Utskottet konstaterar att utvecklingen särskilt för LKAB:s del har gått dithän att statsmakterna måste ingripa för att bevaka de regional- och industripolitiska intressen som kan främjas genom företagets verksamhet. Därför räknar utskottet med att det nu finns och att det under överskådlig tid kommer att finnas anledning till nära och täta kontakter direkt mellan industridepartementet och LKAB. Utskottet delar regeringens uppfattning att statliga företag i princip bör grupperas i koncerner. Undantag från principen kan dock vara motiverade när, som i detta fall, de berörda företagen vart för sig är stora och representerar delvis olikartade problem. För det fall att LKAB och SSAB såsom regeringen förordar bryts ut ur Statsföretag avstyrker utskottet således förslaget att de skall sammanföras till en särskild företagsgrupp.

NJA:s tillgångar utgörs som tidigare har nämnts av 550 milj. kr. i likvida medel. Härav är 450 milj. kr. utlånade till Statsföretag. Det arrangemang som har planerats för det fallet att NJA blir moderbolag för LKAB och SSAB innebär att den skuld till NJA på 450 milj. kr. som staten skall överta vid detta företags utbrytning ur Statsföretag kvittas mot de aktier i LKAB och SSAB som NJA då får överta. Den av utskottet föreslagna organisationen utan gemensamt moderbolag för LKAB och SSAB innebär att den nu nämnda transaktionen inte kommer till stånd. För att staten i den mån så erfordras skall kunna betala ränta och amortering på den skuld till NJA som staten enligt avtalet övertar torde riksdagen få anvisa ett särskilt förslagsanslag. Det får ankomma på regeringen att närmare klargöra vilka villkor som skall gälla. I dagens läge föreslår utskottet ett formellt anslag för ändamålet av 1 000 kr.

I motion 1982/83:140 (s) sägs att NJA:s likvida medel på 550 milj. kr. enligt regeringens förslag överförs till moderbolaget i den tillämnade gruv- och stålkoncernen. Av det sagda framgår att denna beskrivning inte är helt korrekt. Yrkandet i motionen är att ifrågavarande medel skall användas för utveckling av nya företag i Norrbotten.

Frågan om resurstillskott i olika former för utvecklingsåtgärder i Norrbotten behandlas i proposition 1982/83:120, som avlämnas till riksdagen i dagarna. Utskottet anser att omfattningen av och formerna för statens insatser i syfte att åstadkomma en positiv utveckling i Norrbotten bör prövas i det sammanhanget. Motion 1982/83:140 (s) avstyrks sålunda.

Det framhålls i propositionen att de föreslagna transaktionerna med avseende på SSAB inte på något sätt förändrar Gränges inflytande i detta bolag. Gränges skall sålunda kvarstå med sin andel av 25 % av aktiekapitalet, utöva ägarinflytande i bolaget och vara representerat i styrelsen för detta. Gentemot detta uttalande hävdas i motion 1982/83:1034 (vpk) att en ny plan för SSAB:s framtid kräver att den private delägaren löses ut ur SSAB. Detta bör enligt motionen ske "med en symbolisk summa". Konsortialavtalet måste, säger motionärerna, förändras så att dess stipulerade affärsmässiga och företagsekonomiska principer ersätts med samhällsekonomiska riktlinjer.

Motionärerna torde med "en symbolisk summa" avse ett belopp som ligger långt under den berörda ägarandelens verkliga värde. Utskottet vill anmärka att en transaktion av föreslagen innebörd, för så vitt den inte kan åstadkommas på frivillighetens väg, skulle förutsätta en särskild lagstiftning vilken även torde behöva innefatta grundlagsändring. Enligt 2 kap. 18 § regeringsformen skall varje medborgare – varmed avses även juridisk person – vilkens egendom tas i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande vara tillförsäkrad ersättning för förlusten enligt grunder som bestäms i lag. Det får enligt ett motivuttalande "anses självklart att en ersättning som endast är symbolisk inte uppfyller grundlagens krav". Även med bortseende från frågan om ersättningens storlek finner utskottet inte att staten har anledning att nu bringa Gränges delägarskap i SSAB att upphöra. Motionsyrkandet avstyrks alltså.

Mål för Statsföretagsgruppen

Vid Statsföretagsgruppens tillkomst fastställdes som mål för gruppen att den skulle "under krav på lönsamhet uppnå största möjliga expansion". Därutöver gjordes några kompletterande målangivelser. De statliga företagen skulle ha ett särskilt ansvar att ta hänsyn till samhällsintresset vid val mellan olika produktions- och lokaliseringsalternativ. De skulle vidare sträva efter att åstadkomma allt större arbetstillfredsställelse för de anställda. I propositionen framhålls nu att expansionskravet i praktiken har kommit att framstå som det övergripande målet. Föredragande statsrådet anser emellertid att det har uppstått växande oklarhet om Statsföretags mål. Han påpekar också att bolaget under många år inte har haft tillräckliga resurser för att kunna expandera av egen kraft. På grundval av detta resonemang föreslås i propositionen att målet för den samlade Statsföretagskoncernen i fortsättningen – utan ändring av de nämnda kompletterande målangivelserna

– skall anges vara att "under krav på lönsamhet öka den statliga företagssektorns effektivitet och konkurrenskraft och därmed dess expansionsförmåga".

Tre av motionerna innehåller yrkanden riktade mot propositionens målsättningsavsnitt. Inget företag kan fjärma sig från ekonomiska realiteter, sägs det i motion 1982/83:139 (c). Det grundläggande kravet måste därför gälla hög effektivitet och lönsamhet. Enligt motionärernas formulering skall Statsföretags huvudmål vara att "driva verksamheten med effektivitet och lönsamhet för att härigenom trygga den statliga företagssektorns positiva medverkan i industrisysselsättningen, regionalpolitiken, råvaruförsörjningen och den industriella utvecklingen".

Någon motsvarande formulering finns inte i motion 1982/83:141 (fp). Här understryks emellertid kraftigt att egen lönsamhet måste vara basen för Statsföretags expansion i framtiden. Motionärerna vill att riksdagen särskilt skall uttala att det bästa testet på förväntad lönsamhet erhålls om Statsföretag får anskaffa det nödvändiga kapitalet på kreditmarknaden i konkurrens med andra företag. I övrigt sätter motionärerna frågetecken för de kompletterande målangivelser som har övertagits från det ursprungliga målsättningsbeslutet. Vad avses, undrar de, med "samhällsintresset" i den passus som har refererats inledningsvis i detta avsnitt? De finner det också egendomligt att ha strävan att "nå allt större arbetstillfredsställelse för de anställda" som ett speciellt mål – detta borde gälla för alla företag oberoende av ägandeform. Den sistnämnda anmärkningen riktar sig i realiteten också mot motion 1982/83:139 (c), där en likartad formulering föreslås.

En mera självständig målsättningsdiskussion förs i motion 1982/83:142 (vpk). De "nya programmatiska riktlinjer" som föreslås där har redan sammanfattats i ett annat avsnitt (s. 13).

Den avgörande skillnaden mellan propositionens och centerpartimotionens formulering av huvudmålet är, såvitt utskottet kan finna, att ordet "expansion" inte alls återfinns i den senare. Enligt propositionen är ökad expansionsförmåga ett eftersträvat resultat av ökad effektivitet och konkurrenskraft. Utskottet har svårt att förstå varför motionärerna från sina utgångspunkter vänder sig mot detta uttalande – även om de inte vill ha en vidgad statlig företagssektor bör de rimligen önska att befintliga statliga företag drivs så framgångsrikt att dessa företag förvärvar och behåller förmågan att expandera. I övrigt synes de båda formuleringarna vara tämligen likvärdiga i sak, med den reservationen att motionärerna komplicerar tolkningen genom att nämna en rad särskilda syften – industrisysselsättning, industriell utveckling osv. Utskottet finner inte att synpunkterna i motion 1982/83:139 (c) ger anledning till någon modifikation av propositionens målresonemang.

Detsamma gäller i fråga om motion 1982/83:141 (fp). Det föreslagna uttalandet om anskaffning av kapital på "kreditmarknaden" är uppenbart inadekvat och inte ägnat att utgöra norm för de statliga företagen. Kritiken mot de kompletterande målangivelserna, vilka tillkom redan år 1969 och

vilka det hittills har rått enighet om, synes knappast motiverad.

Vänsterpartiet kommunisterna har givit sina "programmatiska riktlinjer" en utformning som försvårar en jämförelse med de mera koncisa målformuleringarna i propositionen. Begreppet lönsamhet synes hos motionärerna får en förändrad innebörd som minskar dess praktiska värde som styr- och värderingsinstrument. Självfallet blir propositionens lönsamhetskrav inte primärt tillgodosett genom en sådan "kalkylmässig lönsamhet", åstadkommen genom kontraktiva strukturåtgärder, som motionärerna ser kritiskt på. En stor del av motionärernas program framstår som en plädering för ökat utnyttjande av offertförfarande inom den statliga företagssektorn, ett ämne som utskottet strax återkommer till. Önskemålet om en ny, framtidsinriktad grupp av statliga företag kan uppenbarligen inte föranleda någon åtgärd i detta sammanhang, när stora resurser måste sättas in på en rekonstruktion av den redan befintliga företagsgruppen. Strävandena efter vad som kan sammanfattas som "ekonomisk demokrati" torde i första hand få utvecklas inom de berörda företagen under medverkan av de anställda. Med det sagda avstyrker utskottet motionärernas yrkande att riksdagen skall godkänna de av dem framförda riktlinjerna.

Riksdagen bör enligt utskottets mening sammanfattningsvis konstatera att vad som i propositionen uttalas om mål för Statsföretagsgruppen inte ger anledning till någon erinran från riksdagens sida.

I samband med bildandet av Statsföretag slogs det fast att bolaget skulle vara skyldigt att på anfordran lämna offert för fullgörande av speciella uppgifter, t. ex. i fråga om sysselsättning, som ägaren begärde att bolaget skulle åtaga sig. Systemets utformning i praktiken har fått avgöras från fall till fall. I propositionen lämnas ett antal exempel på offertärenden och konstateras att offertförfarandet bör tillämpas även i framtiden. Enligt föredragande statsrådet finns det behov av att klara regler fastställs för hur det skall tillämpas och att offerttekniken utvecklas ytterligare. De regler som presenteras har i huvudsak följande innehåll. Offertavtal bör utformas som civilrättsliga avtal med ömsesidiga åtaganden, t. ex. i fråga om sysselsättning och ekonomisk ersättning. De bör vara tidsbegränsade, och de bör utvärderas i efterhand. De måste innebära rimliga ekonomiska lösningar för Statsföretag. Några åtaganden utöver vad som angivits i avtalet skall inte anses föreligga. Statsföretag skall bära den ekonomiska risken om ett åtagande kräver större ekonomiska insatser än som avsetts.

Det finns, hävdas det i motion 1982/83:141 (fp), en fara att man i praktiken åsidosätter de fastställda principerna med påföljd att systemets trovärdighet minskar. Motionärerna framför två kompletterande önskemål. Det ena är att staten i så stor utsträckning som möjligt skall infordra offert även från andra företag än Statsföretag i varje speciellt fall. Det andra är att mängden offerter inte skall bli alltför stor.

Att offerter kan infordras också från andra företag, även privata och kooperativa, ingår alltifrån början bland förutsättningarna för systemet.

Endast Statsföretag har emellertid skyldighet att lämna offert. I vilken utsträckning systemet tillämpas beror på en rad särskilda omständigheter. Ett allmänt hållet yttrande att mängden offerter inte får bli för stor torde ha ringa styrande effekt. Utskottet avstyrker motionsyrkandet om ett kompletterande uttalande av riksdagen i ämnet. Vad som anförs i propositionen på denna punkt ger enligt utskottets mening inte anledning till någon erinran från riksdagens sida.

Regioninvest i Norr AB

Regioninvest i Norr AB, som ursprungligen var knutet till NJA och numera är ett helägt dotterbolag till Statsföretag, har till uppgift att stimulera en industriell utveckling i Norrbottens län. Avsikten var ursprungligen att bolaget företrädesvis skulle ingå som minoritetsägare i företag. Bl. a. till följd av att bolaget har fått medverka i en rad rekonstruktioner har dess inriktning ändrats. Regioninvest är nu moderbolag till 29 helägda dotterbolag och har dessutom sju intressebolag. En snabb expansion under senare år har varit förenad med stora förluster. Förlusten för år 1982 har i propositionen preliminärt angivits till ca 82 milj. kr. En del därav har redan täckts med hjälp av ett tillskott som riksdagen lämnade våren 1982. Nettoförlusten för år 1982 skulle enligt propositionen bli 35 milj. kr. Nya beräkningar visar att såväl brutto- som nettoförlusten i själva verket blir större, den senare ca 50 milj. kr.

Med hänvisning till att Regioninvest har haft speciella omständigheter att arbeta under föreslår regeringen att staten skall täcka dels resterande förluster för år 1982, dels också – i avvaktan på en handlingsplan för företaget – väntade förluster år 1983. Ett anslag av 110 milj. kr. beräknas för detta ändamål. Föredragande statsrådet framhåller med skärpa att den ogynnsamma resultatutvecklingen måste brytas genom att verksamheten får en affärsmässig inriktning. Ett förslag till handlingsplan, vilket skulle föreligga senast den 1 april i år, har avlämnats redan i mitten av februari och bereds nu inom industridepartementet. Förslaget är sekretessbelagt.

I tre motioner – 1982/83:151 (m), 1982/83:139 (c) och 1982/83:141 (fp) – föreslås att det tilltänkta förlusttäckningsbidraget skall reduceras till 35 milj. kr., dvs. ett belopp motsvarande den tidigare beräknade nettoförlusten för år 1982. Enligt den förstnämnda skulle därutöver nu ges ytterligare ett anslag av 35 milj. kr. till ett saneringsprogram, och riksdagen skulle hos regeringen begära förslag till ett sådant program. En begäran om en konkret rekonstruktionsplan för Regioninvest framställs i motion 1982/83:141 (fp). För att ytterligare medel för förlusttäckning skall kunna ställas till förfogande är det, sägs det i denna motion, oundgängligt att verksamheten begränsas till sådant som har en rimlig chans att överleva på egen hand. I motion 1982/83:139 (c) kritiseras att Regioninvest i så stor utsträckning har förvärvat majoritetsandelar i företag. En handlingsplan för företaget bör enligt denna

motion innefatta att man prövar om vissa dotterbolag skall försäljas.

I en fjärde motion, 1982/83:1023 (vpk), föreslås att riksdagen skall uttala dels att det övergripande målet för Regioninvest bör vara att stimulera en industriell utveckling, dels att den aviserade handlingsplanen bör ges ett offensivt och expansivt innehåll. Det gäller, säger motionärerna bl. a., att ge betydligt ökat utrymme åt produktutveckling, marknadsföring och försäljning.

Utskottet delar regeringens uppfattning att Regioninvests verksamhet bör få förbli intakt till dess att beslut om en handlingsplan för bolaget föreligger. Det belopp av 35 milj. kr. som moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet är eniga om täcker inte ens förra årets förlust. Även det ytterligare anslag av 35 milj. kr. som i motion 1982/83:151 (m) föreslås för ett saneringsprogram skulle till stor del konsumeras för förlusttäckning avseende år 1982. En sådan begränsning av anslaget skulle framtvinga omedelbara drastiska åtgärder i form av nedläggning av dotterbolag. Utskottet tillstyrker sålunda att anslag anvisas enligt regeringens förslag.

Utskottet avser att i samband med behandlingen av proposition 1982/83:120 om utveckling i Norrbotten återkomma med förslag rörande Regioninvest. Något uttalande enligt motion 1982/83:1023 (vpk) finner utskottet inte motiverat på detta stadium.

ASSI

Ett företag inom Statsföretagsgruppen som har drabbats av särskilda problem är ASSI. Dess finansiella ställning har på senare år urholkats. Ett omfattande investeringsprogram har medfört en kraftigt ökad lånebelastning. Samtidigt har resultatutvecklingen varit svag. För år 1982 redovisade bolaget ett underskott av mer än 500 milj. kr. Förlusten år 1982 beräknas till 800 milj. kr., vilket belopp delvis täcks av ett ägartillskott på 500 milj. kr. Fortsatta förluster är att vänta de båda följande åren. Det egna kapitalet reduceras i sådan takt att företagets fortbestånd kan hotas.

Investeringarna har kombinerats med en avsevärd omstrukturering. ASSI har nu, anförs det i propositionen, i allt väsentligt ett livskraftigt produktprogram och moderna och rationella anläggningar med konkurrenskraftiga tillverkningskostnader. Utvecklingsmöjligheterna inom branschen har tagits till vara. Därtill kommer att dess satsningar i många fall har haft särskild betydelse genom att de har skett inom sysselsättningssvaga områden.

ASSI:s styrelse har hemställt om ett ägartillskott som skall göra det möjligt att nedbringa skuldbördan och uppnå långsiktig lönsamhet. Med utgångspunkt i dess framställning föreslår regeringen att staten skall medverka till en finansiell rekonstruktion. Syftet skall vara att företaget får en sådan stabilitet att det kan bemästra effekterna av konjunkturvariationer. Regeringens förslag innebär att ASSI får ett tillskott av 2 000 milj. kr. och att dessutom ett

lån på 275 milj. kr. avseende Karlsborgs bruk efterges. Lånet har lämnats med villkorlig återbetalningsskyldighet.

Detta förslag tillbakavisas helt i motion 1982/83:151 (m). Statsfinansiella skäl och dåliga erfarenheter av företagsdrift i statlig regi talar enligt motionärerna mot att statsmakterna genomför en sådan sanering. Åtgärden befaras också kunna störa våra handelsrelationer och sålunda skada exporten av trä, massa och papper. Motionärerna betecknar en "konstruktiv likvidation" av ASSI som den bästa lösningen. För sysselsättningen skulle en sådan på kort sikt inte få andra konsekvenser än motsvarande affärsmässiga sanering, hävdar de. På lång sikt skulle den skapa förutsättningar för expansiva arbetsplatser med tryggad sysselsättning.

Enligt motion 1982/83:139 (c) skulle en statlig insats av den omfattning som regeringen föreslår innebära en orimlig favorisering av statens skogsföretag och inte vara motiverad av övergripande samhälleliga skäl. Motionärerna vill att statens åtaganden skall begränsas till 1 miljard kronor. Detta innebär också att de avstyrker den föreslagna eftergiften av ett lån till ASSI. En likartad ståndpunkt kommer till uttryck i motion 1982/83:141 (fp). Här tillstyrks ett begränsat kapitaltillskott av 1 miljard kronor i avvaktan på att det kommer fram förslag som kan leda till långsiktig lönsamhet för ASSI. Innan riksdagen tar slutlig ställning borde det finnas ett genomarbetat handlingsprogram med alternativa lösningar av företagets problem.

Utskottet finner i likhet med regeringen att en finansiell rekonstruktion av ASSI är välmotiverad och angelägen. Att bolaget nu befinner sig i finansiella svårigheter kan i väsentlig mån ses som avigsidan av att det under en följd av år har utvecklat sin produktionsapparat och därigenom stärkt sin långsiktiga konkurrenskraft. Låneandelen i finansieringen har i ett skede med svag marknad och därav följande låg resultatnivå blivit så stor att den framstår som en helt onormal belastning på bolagets ekonomi. Det ter sig i denna situation naturligt att staten som ägare medverkar till en konsidering som inte bara undanröjer likvidationshotet på kort sikt utan också skapar en mera bestående visshet hos anställda, kunder och andra intressenter att företaget kommer att bestå och utvecklas vidare. En sådan begränsad insats som föreslås i motionerna 1982/83:139 (c) och 1982/83:141 (fp) framstår, även om den förenas med krav på en "rekonstruktionsplan" e. d., som en halvmesyr som förlänger bolagets problem utan att i det långa loppet ha några kompenserande fördelar. En likvidation enligt förslaget i motion 1982/83:151 (m) skulle inte bara skapa stor oro utan också innebära förlust av betydande värden som är specifika för ASSI:s samlade organisation. Utskottet avstyrker därför de nu berörda motionsyrkandena och ansluter sig till regeringens förslag om att riksdagen för ASSI:s rekonstruktion skall dels lämna ett tillskott av 2 miljarder kronor, dels medge eftergift av statens nämnda fordran på 275 milj. kr. Liksom föredragande statsrådet vill utskottet understryka att strukturrationaliseringen inom ASSI måste fortgå och att stora ansträngningar måste göras för att bolagets konkurrenskraft

skall stärkas. Som föredraganden också uttalar bör kapitaltillskottet stimulera ASSI:s styrelse och ledning att förutsättningslöst pröva grundläggande frågor beträffande ASSI:s företagsstrategi och inriktning.

I anslutning till förslaget om en finansiell rekonstruktion av ASSI tar föredragande statsrådet upp frågan om en samordning mellan de statliga skogsföretagen. Han erinrar därvid först om tidigare överväganden och beslut om relationerna mellan domänverket och ASSI och om statens förvärv av andelar i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (Ncb) och Södra Skogsägarna AB. Den pågående strukturomvandlingen inom skogsindustrin engagerar inte bara ASSI – såsom redan har berörts – utan även de övriga statliga skogsföretagen, konstaterar föredraganden.

Domänverket svarar f. n. för ca 15 % av skogsindustrins samlade råvarutillförsel. ASSI tar emot ca 35–40 % av domänverkets virkesleveranser; statsskogarnas andel av bolagets virkesförsörjning blir därmed ca hälften eller mer. Den största betydelsen för ASSI har domänverket i Norrbotten, där verket innehar mer än hälften av skogsarealen. Andra industriföretag som är starkt beroende av domänverket är ett antal inlandssågverk, främst i norra Sverige. I propositionen framhålls att domänverket genom ett långsiktigt leveransstöd till dessa spelar en regional- och sysselsättningspolitisk roll.

Med hänvisning till statens ägarfunktion i domänverket, ASSI och Ncb anför föredragande statsrådet att en ökad samordning mellan dessa företag bör förbättra det statliga handlingsutrymmet för medverkan i strukturomvandlingen inom skogsindustrin. Resonemanget är sammanfattningsvis följande. Ur ägaren-statens synvinkel är det lämpligt att tillse att de statliga skogsföretagens verksamheter bedrivs på ett sådant sätt att sammantaget den bästa lönsamheten uppnås. Områden där affärsmässigt motiverade samverkansfördelar bör kunna nås är bl. a. råvaruförsörjning och integration, investeringsplanering och finansiell planering samt marknads- och organisationsutveckling. En fortsatt och vidgad samordning mellan de statliga skogsföretagen är angelägen. Den bör i första hand omfatta alla statliga skogsföretag där staten är majoritetsägare.

Föredraganden omtalar att olika samverkansfrågor kontinuerligt behandlas inom domänverket och ASSI. Han anser att denna aktivitet bör intensifieras och breddas samt även innefatta Ncb. En ingående undersökning av frågan om lämplig samordning av den statliga skogsindustrisektorn aviseras. Föredraganden förklarar att han innan denna undersökning har slutförts inte är beredd att föreslå några ägarmässiga förändringar för de statliga skogsföretagen utöver statens förvärv av ASSI från Statsföretag.

Detta avsnitt i propositionen har föranlett ett yrkande i motion 1982/83:142 (vpk). Motionärerna vill att riksdagen skall uttala sig mot att domänverket framdeles samorganiseras med någon del av den statliga skogsindustrin. Deras motivering är att det efter en sådan förändring skulle finnas risk för att man vid en ekonomisk kris säljer ut skogen för att täcka

förluster inom skogsindustrin. Det berörda uttalandet i propositionen uppmärksammas också i motion 1982/83:141 (fp). En samordning av avsett slag skulle resultera i en mycket stor och sannolikt svåröverskådlig gruppering, sägs det i denna motion. Ett samlat statligt skogsbolag skulle också till följd av domänverkets stora skogsinnehav få en utpräglad särställning.

Utskottet finner det viktigt att de statliga skogsintressena på bästa sätt utnyttjas för medverkan i en utveckling av den svenska skogsnäringen. I sådana strävanden är ett ökat samarbete mellan domänverket, ASSI och Ncb ett naturligt inslag. Inför de fortsatta övervägandena på detta område vill utskottet emellertid understryka föredragande statsrådets konstaterande av att de statliga skogsindustriföretagens produktionsanläggningar och domänverkets råvaruleveranser utgör delar i ett samlat strukturmönster. Med rätta framhålls i propositionen att ett samarbete med andra skogsindustriföretag i syfte att förbättra den svenska skogsindustristrukturen är både möjligt och angeläget. Föredragandens påpekande om domänverkets betydelse för många inlandssågverk har redan återgivits. Representanter för branschen har inför utskottet närmare belyst dessa sågverks beroende av virkesleveranser från domänverket. I sammanhanget vill utskottet också fästa uppmärksamheten på föredragandens uttalande att det är väsentligt att den förändringskapacitet som finns inom de statliga skogsföretagen själva i första hand tas till vara.

Utskottet noterar att vad som anförs i det nu berörda avsnittet i propositionen inte innebär något ställningstagande för en viss organisatorisk förändring utan är ett inlägg – utan någon hemställan – avsett att belysa en problematik som skall studeras ytterligare. Med hänsyn därtill finner utskottet att någon särskild framställning i ämnet från riksdagens sida – t. ex. i enlighet med det aktuella yrkandet i motion 1982/83:142 (vpk) och det därmed besläktade uttalandet i motion 1982/83:141 (fp) – inte är motiverad.

Övriga frågor

Till sist tar utskottet upp tre motionsyrkanden som avser den statliga företagssektorn i dess helhet.

Viss förköpsrätt för löntagarkooperativ

I motion 1981/82:1064 (vpk) lämnas flera exempel på statliga företag eller produktionsenheter som har lagts ned, ibland efter att först ha övergått till privata ägare. Vidare nämns ett par fall då en nedläggningshotad anläggning har köpts av kommunen och denna därefter har kunnat fortsätta driften. I ett par av de berörda fallen har grupper av anställda förgäves försökt få överta rörelsen. Motionärerna menar att löntagarkooperativ – eventuellt tillsam-

mans med kommunen – borde har förköpsrätt när det är aktuellt med försäljning av statliga företag.

Löntagarkooperation är en företagsform som under de senaste åren har tilldragit sig åtskilligt intresse. Kooperationsutredningen har publicerat en särskild studie (SOU 1980:36) Arbetskooperation, och statens industriverk har utgivit handledningen (SIND PM 1981:1) Bildandet av personalägda företag. Flera intressanta exempel finns också på företag som – i allmänhet efter att ha drabbats av nedläggningshot – har övertagits av sina anställda eller en del av dessa och därefter kunnat drivas vidare. Det bör emellertid inte fördöljas att löntagarkooperativ verksamhet, särskilt när den är resultat av en aktion för att rädda ett nedläggningshotat företag, kan vara förenad med åtskilliga svårigheter.

Det bör enligt utskottets mening vara självklart att, om ett löntagarkollektiv anmäler intresse för att överta driften vid ett statligt företag som står inför försäljning eller nedläggning, dess anbud upptas till prövning i positiv anda. I varje särskilt fall då ett övertagande från de anställdas sida kan aktualiseras föreligger emellertid uppenbarligen speciella omständigheter som måste beaktas. En fortsatt verksamhet kan exempelvis kräva stora kapitalresurser, som de nya intressenterna måste vara beredda att tillhandahålla. Det är enligt utskottets uppfattning bäst om de berörda parterna i fria förhandlingar får pröva förutsättningarna för en löntagarkooperativ verksamhet. Utskottet har också svårt att finna motiv för att man på detta område skulle införa särregler för de statliga företagen, vilkas styrelser måste förutsättas vara lyhörda för rimliga önskemål från de anställdas sida. Utskottet avstyrker sålunda motionsyrkandet om lagstiftning i detta ämne.

Särskild lagstiftning om statliga bolag

Vänsterpartiet kommunisterna framför i motion 1981/82:1064 också uppfattningen att det för reglering av de statliga bolagens verksamhetsformer behövs en särskild lagstiftning med demokratiskt innehåll. Aktiebolagslagen är, säger motionärerna, utformad efter de privatkapitalistiska företagens behov och målsättning och därför inte ändamålsenlig för moderna statliga företag, vilka skall ta särskild hänsyn till samhällsintresset.

Staten driver företag i olika former, av vilka aktiebolagsformen numera är dominerande. Enligt utskottets bedömning fyller aktiebolagsformen på det hela taget väl sitt syfte som ram även för statlig verksamhet. Det bör beaktas att de statliga aktiebolagen får en särställning därigenom att staten såsom ägare till hela eller den övervägande delen av aktiekapitalet kan diktera de för företagets verksamhet grundläggande beslut, t. ex. om styrelsens sammanställning, som fattas av bolagsstämman. Detta inflytande kan kombineras med styrning i andra former, t. ex. genom avtalsvillkor, som bl. a. förekommer i samband med att staten lämnar kapitaltillskott eller

anförtror särskilda uppgifter till ett statligt bolag. Vad beträffar inflytande för de anställda är det en allmän strävan att reglerna härom i möjligaste mån skall vara likvärdiga för olika sektorer på arbetsmarknaden. Den moderna arbetsrättsliga lagstiftningen, t. ex. lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, har givit de statliga företagens anställda i samma mån som andra arbetstagare ett vidgat inflytande över sin arbetssituation och den organisation där de är verksamma.

Motionärerna talar om brister i form av att de anställdas och samhällets intressen sällan beaktas då statliga bolag fattar långsiktiga strategiska beslut. I den mån sådana missförhållanden skulle förekomma, vilket motionärerna knappast ger tillräckligt belägg för, finns det enligt utskottets mening goda möjligheter för staten såsom ägare att reagera mot detta och åstadkomma önskade ändringar i företagets politik. Företagets rättsliga form synes härvidlag ha sekundär betydelse.

Med vad här sagts avstyrker utskottet motion 1981/82:1064 (vpk) i vad avser särskild lagstiftning om statliga bolag.

Statliga företags delägarskap i SAF

Många samhällsägda företag tillhör Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), anförs det i motion 1982/83:303 (s). Motionärerna reagerar mot detta. De menar att SAF i den senaste valrörelsen på ett orättfärdigt och onyanserat sätt engagerade sig mot den offentliga sektorn och de samhällsägda företagen. Det kan, säger motionärerna, inte vara rätt "att samhällsägda företag skall pumpa in pengar i en organisation som sedan använder dessa till att motarbeta bidragsgivaren".

Ett stort antal statsägda företag är numera såsom arbetsgivare organiserade i Arbetsgivarföreningen för samfällt ägda företag och organisationer (SFO), vilken grundades år 1970. Medlemskap i SFO kan erhållas av företag i vilka staten eller kommun direkt eller indirekt äger aktier och dessutom av andra företag, stiftelser etc. vilka direkt eller indirekt har anknytning till staten eller kommun. I början av år 1982 representerade SFO ca 350 arbetsgivare med ca 108 000 anställda. Några av de statliga företagen har med hänsyn till sin branschinriktning anslutit sig till andra, specialiserade arbetsgivarorganisationer. Det finns också många företag med statlig aktiemajoritet, bl. a. SSAB Svenskt Stål AB, som tillhör SAF.

Riksdagen avslog år 1978 en motion (vpk) om att den dels skulle uttala sig för att bl. a. två statliga bolag, Kungl. Teatern AB (Operan) och Kungl. Dramatiska Teatern AB, skulle utträda ur SAF, dels begära en utredning om andra statliga organisationers eller bolags medlemskap i SAF. De båda teaterföretagen – anslutna till Teatrarnas riksförbund som genom Handelns arbetsgivareorganisation är knutet till SAF – borde, sade arbetsmarknadsutskottet (AU 1978/79:7), av praktiska och andra skäl på egen hand få avgöra sin organisationstillhörighet. Motsvarande ansågs gälla om övriga statliga

företag. SFO kunde dessutom förutsättas tillvarata statens intresse i sammanhanget och verka för att organisationen skulle få en lämplig organisation och struktur.

Frågan om kommunala bolags anslutning till SAF har uppmärksammats på fackligt håll. Bl. a. har Sveriges kommunaltjänstemannaförbund uttalat att förbundet anser det olämpligt att kommunala bolag tillhör SAF. Förbundet har publicerat en förteckning över ett 40-tal kommunala aktiebolag som drabbas av denna anmärkning. Kommunala bolag kan i sin egenskap av arbetsgivare få bistånd av Svenska kommunförbundet.

Yrkandet i den nu aktuella motionen gäller "samhällsägda företag" och sålunda i vart fall formellt även de kommunala bolagen. Utskottet anser emellertid att riksdagen inte bör ingå på någon sakprövning av frågan om kommunala bolags tillhörighet till arbetsgivarorganisation. Det bör få ankomma på de kommunala huvudmännen att avgöra om något initiativ skall tas på detta område.

Vad beträffar den statliga företagssektorn instämmer utskottet i motionärernas yrkande. Detta innebär i den delen att riksdagen skall tillkännage för regeringen att statsägda företag enligt riksdagens mening inte bör tillhöra SAF.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *principuttalande om den statliga företagssektorn*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:1588 yrkande 8 och motion 1982/83:1615 yrkande 6, båda såvitt de inte behandlas under 2,
2. beträffande *försäljning och börsintroduktion av statliga företag*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:151 yrkande 1, motion 1982/83:1487, motion 1982/83:1588 yrkande 8 i ifrågavarande del, motion 1982/83:1615 yrkande 6 i ifrågavarande del, motion 1982/83:2007 yrkande 30 och motion 1982/83:2144,
3. beträffande *rekonstruktion av Statsföretag AB*
   att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 momenten 1 och 2 och med avslag på motion 1982/83:139 yrkandena 2 och 3, motion 1982/83:141 yrkandena 3 och 5, det senare såvitt det inte behandlas under 11 och 12, motion 1982/83:142 yrkandena 1 och 2, det senare i ifrågavarande del, samt motion 1982/83:151 yrkandena 7 och 8
   dels till *Förvärv av aktier från Statsföretag AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 400 000 000 kr.,

dels bemyndigar regeringen att ikläda staten de ekonomiska förpliktelser i övrigt som följer av det i propositionen återgivna avtalet mellan staten och Statsföretag AB,

4. beträffande *Svenska Petroleum AB*
att riksdagen avslår motion 1982/83:151 yrkande 3,
5. beträffande *Svenska Industrietablerings AB Svetab*
att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:68 momenten 3 och 7, det senare i ifrågavarande del, och motion 1982/83:141 yrkande 6 och med avslag på motion 1982/83:142 yrkande 2 i ifrågavarande del
dels bemyndigar regeringen att förvärva samtliga aktier i Svenska Industrietablerings AB Svetab i enlighet med vad som anges i propositionen,
dels bemyndigar regeringen att i enlighet med vad som anges i propositionen överlåta aktierna i Svenska Industrietablerings AB Svetab till ett av staten ägt aktiebolag,
6. beträffande *sammanförande av LKAB och SSAB till en särskild företagsgrupp*
att riksdagen
dels med bifall till motion 1982/83:142 yrkande 2 i ifrågavarande del och med anledning av motion 1982/83:139 yrkande 4 avslår proposition 1982/83:68 moment 7 i vad avser överlåtelse av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara AB och SSAB Svenskt Stål AB samt moment 8,
dels till *Ränta och amortering på skuld till Norrbottens Järnverk AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
7. beträffande *vissa resurser för utveckling i Norrbotten*
att riksdagen avslår motion 1982/83:140,
8. beträffande *statligt övertagande av Gränges AB:s andel i SSAB*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1034 yrkande 5,
9. beträffande *mål för Statsföretagsgruppen*
att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1982/83:139 yrkande 1, motion 1982/83:141 yrkande 1 i ifrågavarande del och motion 1982/83:142 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
10. beträffande *offertförfarande*
att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1982/83:141 yrkande 1 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. beträffande *Regioninvest i Norr AB*
att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 moment 4 och med avslag på motion 1982/83:139 yrkandena 5 och 6, motion 1982/83:141 yrkandena 4 och 5, det senare i ifrågavarande del, motion 1982/83:151 yrkandena 4–6 och motion 1982/83:1023 till *Tillskott till Statsföretag AB för förlusttäckning i Regioninvest i Norr AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 110 000 000 kr.,
12. beträffande *AB Statens Skogsindustrier*
att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 moment 5, med bifall till proposition 1982/83:68 moment 6 och med avslag på motion 1982/83:139 yrkandena 7 och 8, motion 1982/83:141 yrkandena 2 och 5, det senare i ifrågavarande del, och motion 1982/83:151 yrkande 2
dels till *Tillskott till AB Statens Skogsindustrier för rekonstruktion* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 2 000 000 000 kr.,
dels bemyndigar regeringen att efterge fordran på 275 000 000 kr. på grund av lån till AB Statens Skogsindustrier i enlighet med vad som anges i propositionen,
13. beträffande *samverkan mellan statliga skogsföretag*
att riksdagen avslår motion 1982/83:142 yrkande 4,
14. beträffande *viss förköpsrätt för löntagarkooperativ*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1064 yrkande 1,
15. beträffande *lagstiftning om statliga bolag*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1064 yrkande 2,
16. beträffande *statliga företags delägarskap i Svenska arbetsgivareföreningen*
att riksdagen med anledning av motion 1982/83:303 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 10 mars 1983

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Birgitta Johansson (s), Sivert Andersson (s), Bo Finnkvist (s) och Per-Ola Eriksson (c).

Reservationer

1. Informationsnivån i propositionen

Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m) och Christer Eirefelt (fp) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 6 med "Det står" och slutar på s. 7 med "statliga företagssektorn" bort ha följande lydelse:

Framställningar till riksdagen om medel till statliga företag har, även när beloppen i fråga har varit betydande, kännetecknats av knapphändighet, i vissa fall bristfällighet. Den nu behandlade propositionen är ett anmärkningsvärt exempel på undermålig information och presentation. I propositionen saknas bl. a. en bedömning av företagens framtida marknader och intäkter. Uppgifterna och bedömningarna i propositionen svarar inte alls mot de föreskrifter och rekommendationer som gäller för privata företag vilkas aktier man handlar med på börsen. Det kan inte vara rätt att riksdagen skall tillskjuta flera miljarder kronor till statliga företag utan att ha erhållit ett beslutsunderlag motsvarande det som varje kapitalplacerare enligt lag har rätt att få innan han bestämmer om han skall köpa nyemitterade aktier.

I samband med utskottsbehandlingen är det möjligt att begära kompletterande information. Denna väg är dock på det hela taget oframkomlig därför att den är så tidsödande. Det är också i praktiken svårt att med utgångspunkt i en kortfattad proposition bedöma vilka ytterligare informationer som det i det särskilda fallet kan vara motiverat att begära. Vidare bör det vara möjligt för hela riksdagen och inte bara för det berörda utskottets ledamöter att få en fullständig presentation. Det är f. ö. inte bara riksdagen utan även allmänheten och massmedia som kan ställa sådana krav. I egenskap av skattebetalare och medborgare blir alla, vare sig de vill eller inte, tvingade att tillskjuta pengar. I föreliggande fall begär regeringen att varje svensk skall tillskjuta i genomsnitt nästan ett tusen kronor i förlusttäckning för Statsföretag. Det är då en rimlig begäran att de som så önskar kan bilda sig en uppfattning om hur pengarna avses bli använda. Det har också betydelse för hur verksamheterna i framtiden drivs i ett företag att ledningen – och vad gäller de statliga företagen också de politiskt ansvariga – tvingas göra grundliga bedömningar och presentationer i samband med att man begär kapitaltillskott. Inte minst gäller detta bedömningar av hur intäkter och marknader kan utvecklas. De brister som den nu aktuella propositionen visar i dessa avseenden förklarar till en del varför statliga företag ofta misslyckas och varför staten endast i undantagsfall bör driva egna företag. Det är uppenbart att riksdagen måste ställa väsentligt högre krav på att de berörda företagen, deras hittillsvarande verksamhet och resultat och deras planer och framtidsutsikter ingående presenteras i de propositioner genom vilka regeringen framlägger förslag avseende den statliga företagssektorn. Utskottet finner det angeläget att här kraftigt poängtera detta och förutsätter att regeringen grundligt omprövar sin nuvarande praxis på området.

2. Principuttalande om den statliga företagssektorn (mom. 1)

Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m) och Christer Eirefelt (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Utskottet delar" och slutar på s. 9 med "aktuella ärendet" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att, såsom framhålls i de båda motionerna, statens dubbla funktion som normgivare för näringslivet och som ägare av företag ger upphov till en besvärande rollkonflikt. En vanlig företeelse är att denna konflikt löses på ett sätt som innebär att företagsekonomiska principer sätts åsido, med bristande effektivitet och orationell resursanvändning som resultat. Vägen ut ur det dilemma som motionärerna riktar uppmärksamheten på måste vara att staten kraftigt inskränker sitt företagsägande dels genom att helt avveckla sina intressen i vissa företag, dels genom att åstadkomma ett privat delägarskap i de resterande statliga företagen.

Frågan huruvida – – – (= utskottet) – – – av riksdagen.

Det står enligt utskottets mening i god överensstämmelse med dess nu refererade uttalanden, ifall riksdagen i detta sammanhang uttryckligen slår fast att konkurs kan vara en möjlig lösning även för statliga företag. Att riksdagen gör ett sådant konstaterande ligger också i linje med de principer som utskottet har angivit för statens funktion som företagsägare.

Sammanfattningsvis föreslår utskottet att riksdagen i ett uttalande till regeringen ansluter sig till vad utskottet nu har anfört. Därmed tillgodoses motionerna 1982/83:1588 (m) och 1982/83:1615 (fp) i berörda delar.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *principuttalande om den statliga företagssektorn* att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1588 yrkande 8 och motion 1982/83:1615 yrkande 6, båda såvitt de inte behandlas under 2, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Principuttalande om den statliga företagssektorn (mom. 1)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Utskottet delar" och slutar på s. 9 med "aktuella ärendet" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att statens ägarroll inom näringslivet kan komma i en besvärande konflikt med statens övergripande roll när det gäller näringspolitik och ekonomisk politik. Denna rollkonflikt får inte lösas på ett sätt som innebär bristande effektivitet och orationell resursanvändning.

Frågan huruvida – – – (= utskottet) – – – av riksdagen.

De refererade uttalandena måste ses som ett uttryck för att riksdagen anser att uppkommande problem skall lösas på ett företagsekonomiskt riktigt och

rationellt sätt också i statliga företag och att dessa inte på något grundläggande sätt skiljer sig från andra företag. Detta synsätt utesluter emellertid inte att varje ägare och inte minst staten genom sin övergripande roll i en konkurssituation har ett ansvar mot andra intressenter att söka undvika konkursen.

Med det anförda har utskottet ånyo understrukit vad utskottet och riksdagen uttalade för två år sedan. Med detta kan motionerna 1982/83:1588 (m) och 1982/83:1615 (fp) i de berörda avsnitten anses vara besvarade.

4. Försäljning och börsintroduktion av statliga företag (mom. 2)

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 14 med "Som tidigare" och slutar på s. 15 med "i banken" bort ha följande lydelse:

Ett omfattande statligt företagsägande utgör inte något självändamål. Tvärtom talar starka skäl för att staten endast i undantagsfall bör driva egna företag. Erfarenheten visar att det ofta även utanför krisbranscherna kan vara svårt att uppnå samma lönsamhetsgrad i statliga företag som i privata. Det är en uppenbar risk att ledare av statliga företag förlitar sig på att ägaren i en krissituation skall kunna förmås att gripa in med kapitaltillskott eller motsvarande. Härigenom hämmas den strävan efter ökad effektivitet som är en väsentlig drivkraft i ett vitalt näringsliv. Ett tillskott av enskilda eller kooperativa delägare i de statliga företagen skulle skapa en nyttig motvikt mot en sådan utveckling. Bl. a. av denna anledning är börsintroduktion av statliga företag en åtgärd som det är angeläget att pröva.

I dagens statsfinansiella läge finns ett annat starkt motiv för försäljning av statliga företag – helt eller delvis – till andra ägare. Den statliga företagssektorn, inte minst Statsföretagsgruppen, ställer krav på kapitaltillskott av en storleksordning som är helt oförenlig med en stram budgetpolitik. I en situation motsvarande den där Statsföretagsgruppen nu befinner sig skulle varje annan koncernledning få överväga att skaffa kapital genom att sälja delar av koncernen. En sådan lösning måste betraktas som naturlig även för de statliga företagens del. Utskottet ansluter sig till de motionsyrkanden som går ut på att regeringen skall lägga fram förslag till en planmässig försäljning av statliga företag. En riktpunkt bör vara att staten under budgetåret 1983/84 skall kunna tillgodoräkna sig likvider för aktieförsäljning uppgående till ca 1 miljard kronor.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *försäljning och börsintroduktion av statliga företag*

att riksdagen med anledning av motion 1982/83:151 yrkande 1.

motion 1982/83:1487, motion 1982/83:1588 yrkande 8 i ifrågavarande del, motion 1982/83:1615 yrkande 6 i ifrågavarande del, motion 1982/83:2007 yrkande 30 och motion 1982/83:2144 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Rekonstruktion av Statsföretag AB (mom. 3)

Staffan Burenstam Linder, Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per Westerberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 15 med "I det" och slutar på s. 16 med "SSAB:s rörelse" bort ha följande lydelse:

I föregående avsnitt har utskottet föreslagit att erforderliga finansiella insatser i samband med en rekonstruktion av Statsföretagsgruppen till väsentlig del skall baseras på en försäljning av statliga företag inom och utom gruppen till icke-statliga intressenter. Utskottet tar nu närmare ställning till hur gruppens omstrukturering bör genomföras. Därvid ansluter sig utskottet till vad som föreslås i motion 1982/83:151 (m). En första åtgärd bör vara att alla de bolag inom gruppen som normalt är lönsamma sammanförs under Procordia, som redan fungerar som moderbolag i en delkoncern. Procordia bör därefter introduceras på börsen och successivt överlåtas på privata intressenter. Statsföretags resurser som moderbolag bör tas i anspråk för de kvarvarande problemföretagen, dvs. främst de som enligt regeringens förslag skulle skiljas ut ur Statsföretagsgruppen. Regeringen bör med det snaraste framlägga ett genomarbetat program för rekonstruktion av Statsföretag enligt de riktlinjer som nu har angivits.

Eftersom de nu föreslagna åtgärderna inte ger ekonomiskt resultat förrän efter en viss tid behövs det, såsom också framhålls i motion 1982/83:151 (m), ett kapitaltillskott till Statsföretag under innevarande budgetår för att redan uppkomna förluster skall kunna täckas i bokslutet för år 1982. Regeringen bör skyndsamt lämna riksdagen förslag härom, så att beslut kan fattas under våren.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *rekonstruktion av Statsföretag AB*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:142 yrkande 2 i ifrågavarande del och motion 1982/83:151 yrkande 7, med anledning av motion 1982/83:141 yrkande 5, såvitt det inte behandlas under 11 och 12, och med avslag på proposition 1982/83:68 momenten 1 och 2, motion 1982/83:139 yrkandena 2 och 3, motion 1982/83:141 yrkande 3, motion 1982/83:142 yrkande 1 och motion 1982/83:151 yrkande 8 hos regeringen begär nytt förslag till rekonstruktion av Statsföretag AB.

6. Rekonstruktion av Statsföretag AB (mom. 3)

Tage Sundkvist (c), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 15 med "I det" och slutar på s. 16 med "SSAB:s rörelse" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att staten från Statsföretag skall förvärva dels ASSI och LKAB, dels bolagets andelar i SSAB och Svenska Petroleum, i vardera fallet motsvarande 50 % av samtliga aktier. Förvärvet bör emellertid inte ske på de villkor som regeringen föreslår. Erforderliga finansiella insatser i Statsföretagsgruppen bör, som utskottet har föreslagit i föregående avsnitt, till väsentlig del baseras på en försäljning av statliga företag inom och utom gruppen till icke-statliga intressenter. Detta innebär i princip att Statsföretag så långt möjligt själv får lösa sina problem. Eftersom en försäljning inte kan genomföras omedelbart och således ger resultat först efter en viss tid behövs det ett kapitaltillskott till Statsföretag under innevarande budgetår för att redan uppkomna förluster skall kunna täckas i bokslutet för år 1982. I motionerna 1982/83:139 (c) och 1982/83:141 (fp) har föreslagits ett anslag av 1 miljard kronor för förvärv av aktier från Statsföretag. Av vad som tidigare sagts framgår emellertid att de akuta problemen inte blir lösta genom ett sådant anslag. Utskottet föreslår därför nu inte något anslag till det angivna ändamålet. Det får i stället ankomma på regeringen att skyndsamt lämna förslag om erforderliga kapitaltillskott till Statsföretag under innevarande budgetår.

Regeringen bör också med det snaraste framlägga ett genomarbetat program för rekonstruktion av Statsföretag enligt de riktlinjer som utskottet här anger. Detta program bör, såsom begärs i motion 1982/83:141 (fp), innefatta konkreta planer för olika företag inom Statsföretagsgruppen. En långsiktig lösning av Eisers problem är angelägen. Vissa bolag, såsom Beroxo, torde få läggas ned. Mycket talar också för att en ytterligare uppdelning av Statsföretagsgruppen bör ske. I enlighet med vad som anges i motion 1982/83:139 (c) bör Statsföretag delas upp i flera företagsgrupper med decentraliserad förvaltning. Utskottet ställer sig också positivt till förslaget i motion 1982/83:141 (fp) att Procordia skall utgöra en egen koncern, skild från Statsföretag.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *rekonstruktion av Statsföretag AB*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:142 yrkande 2 i ifrågavarande del, med anledning av motion 1982/83:139 yrkandena 2 och 3, motion 1982/83:141 yrkandena 3 och 5, det senare såvitt det inte behandlas under 11 och 12, och motion 1982/83:151 yrkande 7 och med avslag på proposition 1982/

83:68 momenten 1 och 2, motion 1982/83:142 yrkande 1 och motion 1982/83:151 yrkande 8 hos regeringen begär nytt förslag till rekonstruktion av Statsföretag AB.

7. Svenska Petroleum AB (mom. 4)

Staffan Burenstam Linder, Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per Westerberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Med hänvisning" och slutar med "angiven del" bort ha följande lydelse:

Att Svenska Petroleum efter att förra året ha fått ett medelstillskott av inte mindre än 670 milj. kr. utlovar ett positivt resultat för år 1982 innebär inte att företagets problem nu skulle ha lösts. Utskottet finner alltjämt inte skäl för ett sådant statligt engagemang på oljemarknaden som Svenska Petroleum representerar och vidhåller sin uppfattning att regeringen skyndsamt bör förelägga riksdagen en plan för avveckling av statens intressen i detta bolag. Såsom framhölls i motsvarande sammanhang förra året bör i denna plan ägnas särskild uppmärksamhet åt frågan om hur de uppgifter som nu åvilar Svenska Petroleums olika dotterbolag skall fullgöras i framtiden. Likaså bör spörsmålet om Svenska Petroleums ägarintressen på raffinaderisidan föranleda noggranna överväganden. Sålunda instämmer utskottet i det berörda yrkandet i motion 1982/83:151 (m).

dels att utskottet under 4 bort hemställa

4. beträffande *Svenska Petroleum AB*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:151 yrkande 3 hos regeringen begär förslag till försäljning eller avveckling av Svenska Petroleum AB i enlighet med vad utskottet anfört.

8. Svenska IndustrietableringS AB Svetab (mom. 5)

Staffan Burenstam Linder, Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per Westerberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "i Svetab" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående föreslagit att vissa dotterbolag till Statsföretag – och däribland Svetab – skall överlåtas på privata intressenter, medan de övriga skall stanna kvar i koncernen. Svetab inordnades i Statsföretagsgruppen år 1976 efter särskild prövning av statsmakterna. Utskottet anser att de planer på ett breddat kollektivt ägande av Svetab som anmäls i propositionen inte bör genomföras. Således avstyrker utskottet propositionen på denna punkt.

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. beträffande *Svenska Industrietablerings AB Svetab*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:142 yrkande 2 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1982/83:141 yrkande 6 avslår proposition 1982/83:68 momenten 3 och 7, det senare i ifrågavarande del.

9. Sammanförande av LKAB och SSAB till en särskild företagsgrupp (mom. 6)

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "särskild företagsgrupp" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att LKAB och SSAB vart för sig har en omfattande och väl utbyggd organisation och att de genom arten och lokaliseringen av sin verksamhet tilldrar sig särskilt intresse från industripolitisk och regionalpolitisk utgångspunkt. Båda företagen har på senare år varit föremål för särskilda insatser från statens sida, och det kan förväntas att statsmakterna även framgent måste ägna dem speciell uppmärksamhet. Detta medför ofrånkomligen nära kontakter mellan dessa företag och regeringskansliet. Utskottet delar regeringens uppfattning att statliga företag i princip bör grupperas i koncerner. Undantag från principen kan dock vara motiverade när de berörda företagen vart för sig är stora, med skilda verksamhets- och utvecklingsområden och olika marknadsföringsorganisation, och samtidigt representerar delvis olikartade problem. Utskottet har vid sin prövning kommit till slutsatsen att i fråga om LKAB och SSAB övervägande skäl får anses tala för ett undantag från den angivna principen. För det fall att LKAB och SSAB såsom regeringen förordar bryts ut ur Statsföretag avstyrker utskottet således förslaget att de skall sammanföras till en särskild företagsgrupp.

10. Statligt övertagande av Gränges AB:s andel i SSAB (mom. 8)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "Motionärerna torde" och slutar med "avstyrks alltså" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motionärerna i att det är angeläget att staten nu tar ett odelat ansvar för SSAB:s framtid och därvid utövar ägarfunktionen i enlighet med samhällsekonomiska riktlinjer. Det bör alltså ankomma på

regeringen att snarast förelägga riksdagen förslag till de åtgärder som erfordras för att motionärernas syfte skall kunna förverkligas.

dels att utskottet under 8 bort hemställa

8. beträffande *statligt övertagande av Gränges AB:s andel i SSAB*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1034 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Mål för Statsföretagsgruppen (mom. 9)

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 20 med "Den avgörande" och slutar på s. 21 med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill när det gäller målsättningen för Statsföretag starkt understryka att kraven på lönsamhet och på konkurrens med det övriga näringslivet på lika villkor måste vara primära. Den av regeringen föreslagna målangivelsen framhäver detta men inte tillräckligt, eftersom "expansionsförmåga" samtidigt nämns som en särskilt angelägen kapacitet. En ytterligare tillväxt av den statliga företagssektorn är emellertid långt ifrån något mål att eftersträva. Utskottet ansluter sig till den formulering av Statsföretags huvudmål som föreslås i motion 1982/83:139 (c). Genom den kommer också grundtankarna i motsvarande del av motion 1982/83:141 (fp) till uttryck, och den står dessutom i god överensstämmelse med det synsätt som präglar motion 1982/83:151 (m). Vänsterpartiet kommunisternas "programmatiska riktlinjer" går till väsentlig del ut på att urholka begreppet lönsamhet till förmån för ett grumligt samhällsekonomiskt kriterium. De måste redan av den anledningen avvisas av riksdagen.

dels att utskottet under 9 bort hemställa

9. beträffande *mål för Statsföretagsgruppen*
att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 i ifrågavarande del, med bifall till motion 1982/83:139 yrkande 1, med anledning av motion 1982/83:141 yrkande 1 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1982/83:142 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Mål för Statsföretagsgruppen (mom. 9)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 20 med "Den avgörande" och slutar på s. 21 med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Lönsamhet har blivit ett nyckelord i debatten om Statsföretags utveckling. En skärpt uppsikt på lönsamheten i de statliga företagen är otvivelaktigt angelägen, men lönsamhetsbegreppet måste då få en sådan mindre formell och mera långsiktig innebörd som det talas om i motion 1982/83:142 (vpk). Även i övrigt bör de programmatiska riktlinjer som anges i denna motion ersätta den i realiteten mycket defensiva målformulering som regeringen föreslår. Utskottet vill särskilt understryka kravet på en ny, framtidsinriktad grupp av statliga företag, som kan bryta väg för en ny industrialisering på hög teknisk nivå, och på en övergång till nya lednings- och styrformer präglade av en verklig ekonomisk demokrati.

dels att utskottet under 9 bort hemställa

9. beträffande *mål för Statsföretagsgruppen*
   att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 i ifrågavarande del, med bifall till motion 1982/83:142 yrkande 3 i ifrågavarande del och med avslag på motion 1982/83:139 yrkande 1 och motion 1982/83:141 yrkande 1 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. Offertförfarande (mom. 10)

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 21 med "Att offerter" och slutar på s. 22 med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Vad som i propositionen sägs om offersystemet ger i och för sig inte anledning till någon erinran från utskottets sida. Riksdagen bör emellertid, såsom föreslås i motion 1982/83:141 (fp), göra två kompletterande uttalanden i saken. Det ena är att offert regelmässigt bör inhämtas också från ett eller flera företag vid sidan av Statsföretag, det andra att mängden offerter måste begränsas, så att offertsystemet inte medför en alltför tung börda på Statsföretag.

dels att utskottet under 10 bort hemställa

10. beträffande *offertförfarande*
    att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 i

ifrågavarande del och med bifall till motion 1982/83:141 yrkande 1 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Regioninvest i Norr AB (mom. 11)

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "detta stadium" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att riksdagen bör medverka till att Regioninvest kan fortsätta sin verksamhet utan drastiska förändringar intill dess att statsmakterna har tagit ställning till den handlingsplan för företaget som nu har lagts fram. Enligt utskottets uppfattning bör statsmakterna också se till att den nya handlingsplanen anpassas till den policy som präglade verksamheten från början, nämligen att Regioninvest främst skall gå in som minoritetsägare i företag. Som framgår av det föregående är det i flera motioner föreslagna anslagsbeloppet 35 milj. kr. inte tillräckligt för ändamålet. Propositionens belopp, 110 milj. kr., är emellertid enligt utskottets mening alldeles för högt för den tidsbegränsade insats som det nu gäller. Regeringen bör därför omgående återkomma till riksdagen med ett nytt förslag, så att riksdagen kan besluta i frågan innan Regioninvests bokslut för år 1982 behöver vara färdigställt. Något ytterligare uttalande från riksdagens sida om Regioninvest synes inte vara motiverat i dagens läge.

dels att utskottet under 11 bort hemställa

11. beträffande *Regioninvest i Norr AB*
att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 moment 4, motion 1982/83:139 yrkandena 5 och 6, motion 1982/83:141 yrkandena 4 och 5, det senare i ifrågavarande del, och motion 1982/83:151 yrkandena 4 och 6 samt med avslag på motion 1982/83:151 yrkande 5 och motion 1982/83:1023 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Regioninvest i Norr AB (mom. 11)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Utskottet avser" och slutar med "detta stadium" bort ha följande lydelse:

Utskottet förutsätter att regeringen i en nära framtid återkommer till riksdagen med förslag rörande Regioninvest. Inför regeringens fortsatta behandling av frågan bör riksdagen göra ett uttalande i enlighet med vad som föreslås i motion 1982/83:1023 (vpk). Det är viktigt att det slås fast att det

övergripande målet för Regioninvest skall vara att stimulera en industriell utveckling inom den region där bolaget verkar. Denna målsättning kräver att den handlingsplan som nu utarbetas tar sikte på att bolagets verksamhet skall få en offensiv och expansiv inriktning.

dels att utskottet under 11 bort hemställa

11. beträffande *Regioninvest i Norr AB*
att riksdagen med anledning av proposition 1982/83:68 moment 4. med bifall till motion 1982/83:1023 och med avslag på motion 1982/83:139 yrkandena 5 och 6, motion 1982/83:141 yrkandena 4 och 5, det senare i ifrågavarande del, och motion 1982/83:151 yrkandena 4–6 till *Tillskott till Statsföretag AB för förlusttäckning i Regioninvest AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 110 000 000 kr.

16. AB Statens Skogsindustrier (mom. 12)

Staffan Burenstam Linder, Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per Westerberg (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 24 med "Utskottet finner" och slutar på s. 25 med "och inriktning" bort ha följande lydelse:

I propositionen betonas med rätta att ASSI:s problem har sin grund i ett stort finansiellt risktagande. Det förslag som regeringen nu har lagt fram innebär i sin tur att riksdagen uppmanas till ett motsvarande risktagande. Även om en konsolidering av företaget rimligen får stor positiv effekt, kvarstår en betydande osäkerhet om vilka reella möjligheter företaget har att långsiktigt bli lönsamt och i stånd att klara konjunkturnedgångar utan krav på nya akuta insatser från ägarens sida. Utskottet noterar att föredragande statsrådet har sett sig föranlåten att rikta en kraftig erinran till företaget om att en fortgående strukturrationalisering och en koncentration av resurserna på lönsamma och utvecklingsbara enheter är nödvändig. De investeringar och den omstrukturering som hittills har genomförts har tydligen inte på ett avgörande sätt stärkt företagets position. Likaså säger föredraganden att ASSI:s styrelse och ledning bör förutsättningslöst pröva grundläggande frågor beträffande ASSI:s företagsstrategi och inriktning. Uttalandet ger en antydan om att ASSI:s nuvarande företagspolitik inte betraktas som en garanti för framgång.

För en koncern i ASSI:s situation måste enligt utskottets mening en konstruktiv likvidation vara ett väsentligt bättre alternativ än fortsatta försök att på basis av en stor kapitalinsats driva verksamheten vidare på konventionellt sätt. Utskottet instämmer i de nyss återgivna synpunkterna i motion 1982/83:151 (m) och rekommenderar alltså riksdagen att avvisa propositionens saneringsprogram och i stället begära förslag till en sådan likvidation.

dels att utskottet under 12 bort hemställa

12. beträffande *AB Statens Skogsindustrier*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:139 yrkande 8 och motion 1982/83:151 yrkande 2 och med avslag på proposition 1982/83:68 momenten 5 och 6, motion 1982/83:139 yrkande 7 och motion 1982/83:141 yrkandena 2 och 5, det senare i ifrågavarande del, hos regeringen begär förslag till likvidation av AB Statens Skogsindustrier i enlighet med vad utskottet anfört.

17. AB Statens Skogsindustrier (mom. 12)

Tage Sundkvist (c), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 24 med "Utskottet finner" och slutar på s. 25 med "och inriktning" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning beträffande ASSI som kommer till uttryck i motionerna 1982/83:139 (c) och 1982/83:141 (fp). Riksdagen kan inte på grundval av föreliggande material fatta beslut om en så stor insats av ägaren som regeringen önskar. Enligt regeringens förslag får bolaget en onormalt hög soliditet – ca 35 % – samtidigt som stor osäkerhet råder om dess möjligheter att bedriva en långsiktigt lönsam produktion. Utskottet anser det angeläget med en grundlig prövning av om inte en erforderlig konsolidering av ASSI kan genomföras med mindre tillskott från statens sida än som nu är aktuellt. Samarbete med privata skogsindustrier och strukturella åtgärder i form av en uppdelning av koncernen eller försäljning av vissa delar av denna bör kunna skapa förutsättningar för detta. Utskottet föreslår att riksdagen nu lämnar ett begränsat kapitaltillskott av 1 miljard kronor och samtidigt begär att regeringen med det snaraste redovisar en konkret rekonstruktionsplan enligt de riktlinjer som utskottet nu har angivit.

dels att utskottet under 12 bort hemställa

12. beträffande *AB Statens Skogsindustrier*
att riksdagen
dels avslår motion 1982/83:151 yrkande 2,
dels med anledning av proposition 1982/83:68 moment 5, motion 1982/83:139 yrkande 7 och motion 1982/83:141 yrkande 2 till *Tillskott till AB Statens Skogsindustrier för rekonstruktion* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under fjortonde huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 1 000 000 000 kr.,
dels med bifall till motion 1982/83:139 yrkande 8 avslår proposition 1982/83:68 moment 6,
dels med bifall till motion 1982/83:141 yrkande 5 i ifrågavarande

del hos regeringen begär en rekonstruktionsplan för AB Statens Skogsindustrier i enlighet med vad utskottet anfört.

18. Samverkan mellan statliga skogsföretag (mom. 13)

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "är motiverat" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det viktigt att de statliga skogsintressena på bästa sätt utnyttjas för medverkan i en utveckling av den svenska skogsnäringen. I sådana strävanden kan ett samarbete mellan domänverket, ASSI och NCB vara ett naturligt inslag. Samarbetet får dock inte äventyra inlandssågverkens råvaruförsörjning, för vilken domänverket i dag spelar en viktig roll. Föredragandens påpekande om domänverkets betydelse för många inlandssågverk har redan återgivits. Saken har också inför utskottet närmare belysts av representanter för branschen.

Bl. a. starka regional- och sysselsättningspolitiska skäl talar för att domänverket också i fortsättningen måste spela en väsentlig roll för inlandssågverkens råvarubehov. En företagsgruppering med domänverket, ASSI och NCB skulle få en utpräglad särställning inom den svenska skogsindustrin. Klara skäl talar för att en sådan konstruktion bör undvikas. Utskottet utgår därför från att den aviserade undersökningen om samordning av den statliga skogssektorn inte leder fram till ägarmässiga förändringar.

Utskottet noterar att vad som anförts i det nu berörda avsnittet i propositionen inte innebär något ställningstagande för en viss organisatorisk förändring utan är ett inlägg – utan någon hemställan – avsett att belysa en problematik som skall studeras ytterligare. Med hänsyn därtill finner utskottet att någon särskild framställning i ämnet från riksdagens sida – t. ex. i enlighet med det aktuella yrkandet i motion 1982/83:142 (vpk) och det därmed besläktade uttalandet i motion 1982/83:141 (fp) – inte nu är motiverat.

19. Viss förköpsrätt för löntagarkooperativ (mom. 14)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 27 som börjar med "Det bör" och slutar med "detta ämne" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner motionärernas önskemål välbefogat. De anförda exemplen visar att det hos de ansvariga för statliga företag kan finnas en flagrant brist på vilja att lyssna på och söka tillmötesgå de anställdas önskemål. Det är naturligt att anställda som har velat satsa på det företag där de länge har

verkat känner stor bitterhet när deras anbud ratas och företaget i stället säljs till en privat kapitalägare – som ofta har ringa intresse för dess fortlevnad – eller omedelbart läggs ned. Eftersom en lagstiftning om förköpsrätt för de anställda har visat sig behövlig inom den statliga företagssektorn och särskilt lätt bör kunna genomföras för dess del tillstyrker utskottet att riksdagen hos regeringen begär förslag i det angivna syftet.

dels att utskottet under 14 bort hemställa

14. beträffande *viss förköpsrätt för löntagarkooperativ*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1064 yrkande 1 hos regeringen begär förslag till lagstiftning i enlighet med vad utskottet anfört.

20. Lagstiftning om statliga bolag (mom. 15)

Jörn Svensson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 27 med "Staten driver" och slutar på s. 28 med "statliga bolag" bort ha följande lydelse:

Motionärerna pekar på en grundläggande svaghet hos den statliga företagssektorn. Man är här underkastad regler som icke alls är avsedda för en verksamhet i demokratiska former och i hela samhällets intresse. En bolagsstämma där en departementstjänsteman enligt mer eller mindre preciserade instruktioner utöver rösträtten för alla aktier kan på ett närmast parodiskt sätt belysa statsmakternas bristande håg för att skapa adekvata rättsliga former för de statliga företagen. Allvarligare är de fall då av staten tillsatta företagsledningar åsidosätter såväl de anställdas intressen som samhällsintresset i stort genom nedläggningsbeslut eller omdömeslösa kommersiella åtgärder. Sammanfattningsvis talar alltså starka skäl för att riksdagen bifaller motionsyrkandet och gör en framställning till regeringen om ett sådant lagstiftningsarbete som här avses.

dels att utskottet under 15 bort hemställa

15. beträffande *lagstiftning om statliga bolag*
att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1064 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

21. Statliga företags delägarskap i Svenska arbetsgivareföreningen (mom. 16)

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Erik Hovhammar (m), Sten Svensson (m), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 29 som börjar med "Vad beträffar" och slutar med "tillhöra SAF" bort ha följande lydelse:

Vad beträffar den statliga företagssektorn överensstämmer utskottets

uppfattning med den som kom till uttryck genom riksdagens beslut i samma ämne år 1978. Det bör få ankomma på de statliga bolagen själva att med beaktande av praktiska och andra skäl avgöra frågan om sin tillhörighet till arbetsgivarorganisation.

dels att utskottet under 16 bort hemställa

16. beträffande *statliga företags delägarskap i Svenska arbetsgivareföreningen*
att riksdagen avslår motion 1982/83:303.

Innehåll

Ärendet ... 1

Propositionen ... 1
Huvudsakligt innehåll ... 1
Förslag m. m. ... 2

Motionerna ... 2

Utskottet ... 5
Inledning ... 5
Principsynpunkter på den statliga företagssektorns omfattning m. m. 7
Rekonstruktion av Statsföretagsgruppen, m. m. ... 9
Bakgrund ... 9
Regeringens förslag ... 9
Oppositionspartiernas motförslag ... 11
Försäljning av statliga företag? ... 13
Uppdelning av Statsföretagsgruppen ... 15
Svenska Petroleum AB ... 16
Svetab ... 17
LKAB, SSAB och NJA ... 17
Mål för Statsföretagsgruppen ... 19
Regioninvest i Norr AB ... 22
ASSI ... 23
Övriga frågor ... 26
Viss förköpsrätt för löntagarkooperativ ... 26
Särskild lagstiftning om statliga bolag ... 27
Statliga företags delägarskap i SAF ... 28
Hemställan ... 29

Reservationer ... 32
1. Informationsnivån i propositionen (m, fp) ... 32
2. Principuttalande om den statliga företagssektorn (m, fp) ... 33
3. Principuttalande om den statliga företagssektorn (c) ... 33
4. Försäljning och börsintroduktion av statliga företag (m, c, fp) ... 34
5. Rekonstruktion av Statsföretag AB (m) ... 35
6. Rekonstruktion av Statsföretag AB (c, fp) ... 36
7. Svenska Petroleum AB (m) ... 37
8. Svenska Industrietablerings AB Svetab (m) ... 37
9. Sammanförande av LKAB och SSAB till en särskild företagsgrupp (m, c, fp) ... 38
10. Statligt övertagande av Gränges AB:s andel i SSAB (vpk) ... 38
11. Mål för Statsföretagsgruppen (m, c, fp) ... 39
12. Mål för Statsföretagsgruppen (vpk) ... 40
13. Offertförfarande (m, c, fp) ... 40

14. Regioninvest i Norr AB (m, c, fp) 41
15. Regioninvest i Norr AB (vpk) 41
16. AB Statens Skogsindustrier (m) 42
17. AB Statens Skogsindustrier (c, fp) 43
18. Samverkan mellan statliga skogsföretag (m, c, fp) 44
19. Viss förköpsrätt för löntagarkooperativ (vpk) 44
20. Lagstiftning om statliga bolag (vpk) 45
21. Statliga företags delägarskap i Svenska arbetsgivareföreningen (m, c, fp) 45

minab/gotab Stockholm 1983 73972